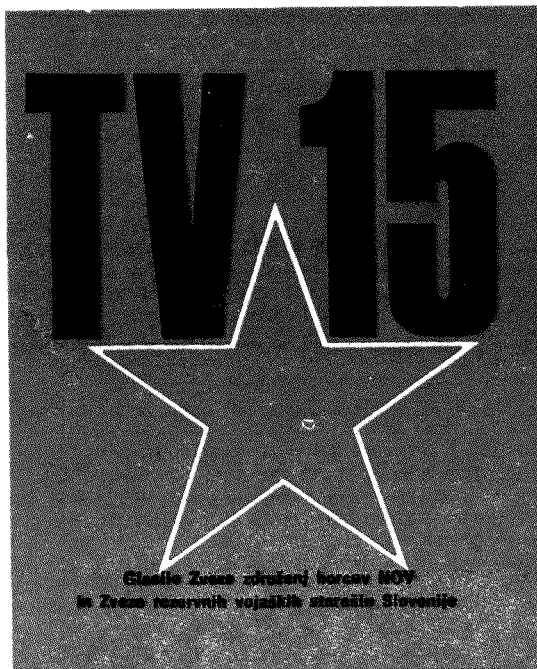

Št. 33 • 25. avgusta 1977 • Leto XV

Avstrija sodila sama sebi

str. 3

Jože Vidic

Julija 1942 je divjal na Gorenjskem najhujši teror

str. 4

Janez Jan

Lovske puške partizanov

str. 6

Tone Urbas

Smo res tako bogati

str. 7

Brane Jakovljevič

Žarišča

str. 12

Pogovor s partizansko mamico

str. 15

Po več dneh bivanja ob Bajkalu je odpotoval predsednik SFRJ in ZKJ Josip Broz-Tito v glavno mesto DLR Koreje, kamor ga je povabil predsednik DLR Koreje in generalni sekretar korejske delavske partije Kim Il Sung. (Na fotografiji je tovariš Tito s sodelavci zadnji dan delovnega oddiha ob Bajkalu)

ŠE VEDNO AKTIVNI BORCI GORJANSKEGA BATALJONA

Borci, aktivisti in občani krajevnih skupnosti Šentjernej in Orehovica so v nedeljo, 21. avgusta, pri gradu Prežek pod Gorjanci proslavljali 35-letnico ustanovitve Gorjanskega bataljona. Gorjanski bataljon, ki je bil ustanovljen v majskih dneh leta 1942, ima za sabo bogato in pestro zgodovino, ki jo z velikimi dejanji še naprej pišejo borci te partizanske enote. V okvir slavlja vsekakor sodi tudi otvoritev več kot devet kilometrov modernizirane in asfaltirane ceste Mokro polje — Šmarje, ki veže dve krajevni skupnosti. Občani podgorjanskega dela novomeške občine so se zahvalili borcem Gorjanskega bataljona za velik prispevek pri izgradnji ceste. Borci so namreč sprožili in tudi z družbeno

pomočjo uresničili veliko dejanje.

Na slavnosti pri gradu Prežek, kjer se je zbralo tudi več sto borcev tega slavnega bataljona, je zbranim spregovoril novomeški družbenopolitični delavec Marjan Simič, ki je pohvilil pobudo borcev in poudaril, da tudi v te odročnejše kraje novomeške občine, ki so bili precej časa pozabljeni, prihaja napredek s hitrimi koraki.

Zbrani na partizanskem slavlju so poslali predsedniku Titu pozdravno pismo, v katerem so mu zaželeli vse najboljše; hkrati pa so obljubili, da se bodo še naprej prizadevali za uveljavitev samoupravnega socializma.

Fotografija in tekst: SLAVKO DOKL

od torka do torka

Sreda, 17. avgusta 1977

Na ta dan pred štiridesetimi leti je tovariš Josip Broz-Tito prišel na čelo komunistične partije Jugoslavije. V zvezi s tem mu je predsedstvo CK ZK Jugoslavije poslalo v Moskvo, kjer se trenutno tovariš Tito mudi, pozdravno brzojavko s čestitkami. Enako čestitko je poslalo tudi predsedstvo CK ZK Slovenije ter druge družbene in politične organizacije.

Četrtek, 18. avgusta 1977

V Moskvi so se končali jugoslovansko-sovjetski pogovori, ki so potekali v prijateljskem in delovnem ozračju.

V južnem predelu Pariza so atentatorji iz nacistične skupine »Peiper« porušili spomenik feldmaršalu Leclercu, ki je stal na kraju, kjer je 2. francoska tankovska brigada končala nemško okupacijo Pariza.

Na ženevskem zasedanju podkomisije OZN za boj proti diskriminaciji je Francesco Capotorti v referatu o položaju manjšin navedel številne jugoslovanske rešitve.

Petek, 19. avgusta 1977

V Pekingu se je končal 11. kongres komunistične partije Kitajske.

V Etiopiji so mobilizirali redne vojaške enote in enote milice.

Na Dunaju so začeli soditi skupini slovenskih aktivistov, ki so zažgali popisne lističe ob popisu prebivalstva posebne vrste novembra lani v Selah na Koroškem.

Sobota, 20. avgusta 1977

Predsednik Tito je med svojim obiskom v SZ prišel na obale Bajkala, kjer se je pogovarjal s funkcionarji irkutske oblasti.

Tanzanijski predsednik Nierere je obsočil francosko vlado, da podpira razizem v Južni Afriki.

Generalni sekretar OZN Kurt Waldheim je v Celovcu sprejel delegacijo koroških Slovencev.

Ponedeljek, 22. avgusta 1977

V nigerijskem glavnem mestu Lagosu se je začela svetovna konferenca za boj proti apartheidu. Konferenco je odprl Kurt Waldheim, tovariš Tito pa je poslal pozdravno brzojavko.

Na štiridnevni uradni obisk na Kitajsko je pripotoval ameriški državni sekretar Cyrus Vance.

V Italiji se še nadaljujejo protesti zaradi nenavadno izginulega vojnega zločinca Kerpierja.

Torek, 23. avgusta 1977

Francoski tisk opozarja, da gre Hitler »zelo dobro v denar« in da je skrajni čas, da bi povezali razna nacistična dejanja po svetu.

Predsednik Tito je predsedniku centralnega komiteja komunistične partije Kitajske Hua Kuo-fengu ob njegovi izvolitvi na ta položaj poslal brzojavno čestitko.

Pozabljeni svojci

V vasič Bela v ajdovski občini sta krajevni organizaciji ZB NOV Podkraj in Col odkrili spomenik osmim padlim borcev 2. vipavske čete, ki so padli v spopadu z italijanskimi fašisti 15. februarja 1943. leta.

Med padlimi je bil tudi prvoborec Andrej Trkman, ki je že leta 1931 pobegnil v Jugoslavijo. Tudi njegov brat Ivan je bil prvoborec in je padel marca leta 1945. Njun brat Franc je bil v Afriki, brat Alojz pa je s Sardinije prišel s 3. prekomorsko brigado. Oba sta umrla po osvoboditvi.

Med vojno so zaprli tudi njihovo mater, ker so pri Ivanu našli njeno fotografijo. Ko se je vrnila iz ajdovskih zaporov, je bil sin Ivan že pokopan. Ostala sta še sestra Avgusta (Guština) in brat Tone.

Teh besed ne bi pisal, če ne bi konec julija odkrili že omenjeni spomenik v Beli, v katerega je vklesano tudi ime Andreja Trkmana in če ne bi organizatorji pri tem pozabili na njegove svojce. Zgodilo se je namreč, da brat in sestra padlega prvoborca Andreja sploh nista prejela vabila, naj se slavnosti udeležita, čeprav so pred tem na krajevni organizaciji ZB Podkraj-Col imeli poseben sestanek, po katerem so vabili svojce padlih iz Kočevja, Vipave, Goriških Brd in še od drugod. Ko sta se prizadeta v zvezi s tem pozanimala na občinskem odboru ZZB NOV Ajdovščina, so jima obljubili intervencijo, čeprav občinski odbor krajevni organizaciji le pomaga pri postavljanju spomenika, vendar vabila spet nista prejela.

Zal mi je, da se moram vprašati, kdo je vabila pošiljal ali celo osebno vabil svojce v Postojni, kjer živi tudi brat padlega prvoborca Andreja Trkmana, da je pozabil na svojce padlega nosilca spomenice 1941. Po drugi strani pa je tudi brat Tone prispeval k osvoboditvi, saj se je po vrnitvi iz delovnega bataljona na Sardinijo in po zdravljenju v bolnišnici za pljučne bolezni, udeležil že prve mladinske delovne akcije na progi Brčko-Banovići ter sodeloval tudi na drugih lokalnih delovnih akcijah. Mislim, da se takšne napake ne bi smele ponavljati.

Kot dokaz mojim trditvam prilagam fotokopijo partizanske spomenice 1941 bratoma Andreju in Ivanu Trkmanu.

IVAN MEZGEC,
Kraigherjeva 9, Postojna

Faksimile partizanske spomenice 1941 Andreju in Ivanu Trkmanu

Copekov mlin

V »TV-15« ste 14. julija t.l. med »Utrinki in odmevi« objavili sestavek Jožeta Zerdina iz Jesenic z naslovom »Mlin, ki ga je načel zob časa«, v katerem je omenjeno tudi moje ime. Oglašam se, ker se ne strinjam z vsebino tega sestavka. Gre namreč za Copekov mlin v Mali Polani v Prekmurju. Jože Zerdin, ki ga jaz ne poznam, o njem piše:

»V tem mlinu je bil 26. decembra 1944 ustanovljen prvi odbor OF za Prekmurje. Ustanovili so ga Jože Kotnik, Ignac Špilak, Jože Matjašec, Franc Križanič, Ignac Litrop, Ignac Vori, Radovan Žunič, Martin Žalik in Stefan Tompa. Na mlinu je ustrezna spominska plošča...« itd.

Ze v teh nekaj vrsticah je polno netočnosti, saj tega prvega odbora OF za Prekmurje sploh ni bilo.

Proti koncu decembra 1944 so (pokojni) Ivan Žunič-Radovan, (pokojni) Martin Žalik in jaz — Stefan Tompa, ustanovili vaški oziroma krajevni odbor OF za tri vasi: Veliko Polano, Malo Polano in Brezovico. Ustanovili smo ga na pobudo sestanka, ki je bil 18. decembra 1944 v Strehovcih, v Trajbarjevi zidnici. Na tem sestanku je Gabrijela Letonja-Atena govorila o ureditvi nove Jugoslavije. Med drugim je bilo sklenjeno, da se po vaseh čimprej postavi vaški odbori OF. Z Žalikom sva predlagala v

odbor nekaj ljudi, za katere sva bila mnenja, da bodo aktivni. Sklicali smo jih v Copekov mlin. Ta krajevni odbor OF se je do osvoboditve sestel dvakrat. V borbi proti okupatorju so se bolje izkazali posamezni člani tega odbora Jože Hozjan, Ivan Prša-Copekov, Jože Kotnik in še nekateri, kamor so polanski skojevci vodili partizane in aktiviste, katerim so nudili zatočišče in hrano. Sploh so skojevci v Polani vodili organizacijo in akcije odpora. V treh mesecih ilegalnega obstoja — od ustanovitve do osvoboditve Prekmurja v začetku aprila 1945 — nobeden od članov tega krajevnega odbora pri delu za OF ni prestopil območja svoje vasi. Žunič, Žalik in jaz smo organizirali odbore še v drugih krajih Prekmurja. Člani odbora v Polani pa nismo bili.

Se nekaj o organizacijski strukturi OF v Prekmurju od decembra 1944 do osvoboditve. Prekmurje je v tem času spadalo pod okrožni odbor OF Ljutomer. Sekretar okrožnega odbora je bil Viktor Stopar, ki je imel sedež v Slovenskih goricah, v Prekmurju pa so v tem času delovali Franček Majcen, član pokrajinskega odbora OF za Stajersko, Ela Letonja-Atena in Ferdo Godina, ki sta bila člana okrožnega komiteja KPS za Ljutomer.

Dokaz, da prvi odbor OF za Prekmurje ni bil ustanovljen decembra 1944 v Polani, je tudi to, da je bil Martin Žalik že 30. avgusta 1941 član okrožnega odbora OF za Prekmurje, ki ga je ustanovil Stefan Kovač v nekdanjem gozdčiku med Trnjem in Odanci. Sekretar tega okrožnega odbora je bil Stefan Kovač, člani pa Miško Kranjec, Evgen Kardoš, Vinco Megla, Martin Žalik in Stefan Horvat. O tem okrožnem odboru iz leta 1941 pišeta zgodovini »Prekmurje 1941—1945« str. 56 in »Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem 1941—1945«, str. 125. Ta okrožni odbor še nima spominske obležja, čeprav nam obe zgodovini govorita, da je njegova ustanovitev in delo bila prelomnica za odporniško gibanje 1941 v Prekmurju.

Zerdinovo prizadevanje za Copekov mlin se je preneslo tudi že v soboški »Vestnik« (21. julija 1977), kjer je »prvi odbor OF za Prekmurje« iz Copekovega mlina preimenoval celo v »prvi odbor OF za Pomurje«.

Prekmurški borci imamo zapis o zgodovini NOB Prekmurja 1941—1945, s katero smo zadovoljni, želimo si še več resnih prispevkov iz zgodovine tega časa, odklanjamo pa pisanje ljudi, ki se tega odgovornega dela lotevajo površno in se ne trudijo, da bi iz literature to delo dodobra spoznali.

STEFAN TOMPA,
Ljutomer

»Vidi Janežičevi«

V številki »TV-15«, 11. avgusta ste v Kulturnem obzorniku priobčili pesem Vidi Janežičevi. Na koncu uredniškega uvoda in pesem pravite, da je »želja in predlog«, da bi se ljubljanska poljanska gimnazija poimenovala po narodni junakinji Vidi Janežičevi. Vendar to ni več samo želja in predlog, ampak že sklep, zato prosim, da objavite popravek v tem smislu.

V Delu z dne 10. februarja letos namreč lahko preberete: »Na željo in zahtevo občanov in družbenopolitičnih organizacij krajevnega skupnosti Poljane, se bo poljanska gimnazija preimenovala: od oktobra naprej bo nosila ime narodne heroine Vide Janežič, ki je bila tudi profesorica na tej gimnaziji.«

Naj to trditev dopolnim. Vida Janežičeva se je na poljanski gimnaziji šolala in bila po diplomi tam nastavljen iz tako imenovanega »vednostnega fonda« — honorarno, vendar ne kot profesorica, ampak v administraciji.

V pesmi sta tudi dve tiskovni napaki. Peta vrstica se mora pravilno glasiti »...gore bodo stale« (ne ostale), šestnajsta vrstica pa »...bela bo breza« (ne ko breza).

Eno manjkajočo vejico in nekaj manjkajočih presledkov vam odpuščam.

ERNA MAUSERJEVA,
Fabianijeva 47, Ljubljana

Borci Ruskega bataljona

Z zanimanjem sem prebral članek »Srečanje borcev Ruskega bataljona«, ker sem se z njim med narodnoosvobodilnim bojem večkrat srečeval, v spominu mi je žal ostal le priimek komandanta bataljona, Anatolija Djačenka.

V 18. SNOUB »Bazoviška« sem bil od julija 1944 do končnih borb za Trst, v začetku kot borec 3. bataljona, nato kot kurir intendature pa borec minometalske čete, katere komandir je bil Rus.

Spominjam se, da je bil Ruski bataljon ustanovljen na Otlici nad Ajdovščino meseca oktobra 1944 in sicer iz borcev Rusov, ki so bili v 30. in 31. diviziji 9. korpusa. V spominu mi je ostala tudi zadnja ofenziva, ko je bil 9. korpus 3. aprila 1945 v Trnovskem gozdu. Šest dni smo bili zunaj na snegu in brez hrane in kako prav mi je prišel kosček neopranega, na ognju spečenega mesa, ki mi ga je dal tovariš iz Ruskega bataljona.

Rad bi se srečal z omenjenimi borci, saj je iz članka razbrati, da bo do tega srečanja prišlo! Mislim, da bi se srečali v Ajdovščini, kjer je tudi domil 18. SNOUB »Bazoviška«.

EMIL GOMEZEL,
Dol pri Voglah 10
p. Dutovlje

Kaj je novega v novem statutu ZZB NOV Juoslavije

AKTIVI BORCEV - DA ALI NE

Delo pri spremembah statuta ZZB NOV Jugoslavije so resnično resno zastavljena. To ne dokazujejo samo prizadevanja pri sestavljanju načrta novega statuta ZZB NOV Jugoslavije in razprave, ki potekajo v borčevski organizaciji, ampak tudi vse novosti, ki so v tem dokumentu zelo pomembne za nadaljnjo in še boljše organiziranost in dejavnost izrednega, lahko bi rekli idejnopolitičnega pomena. Ni mogoče v teh nekaj besedah podrobno govoriti o vseh predlogih, sugestijah in mislih, ki se pojavljajo v razpravah o tem, kaj je treba v novem statutu spremeniti, dopolniti in podrobneje določiti. Vendar že površen pregled vprašanj, ki se najpogostejše pojavljajo, jasno kaže, da najširši krog članov borčevske organizacije želi, da statutarne spremembe kar najbolje izrazijo spremembe v našem družbenopolitičnem sistemu, pri tem pa naj konkretno določijo vlogo, mesto in delo borčevske organizacije v okviru SZDL, kot najširše fronte organiziranih socialističnih sil, v smislu njene čim bolj neposrednega in vsebinskega delovanja.

Zanimivo je pogledati, kaj vsebujejo konkretni predlogi in pripombe v samem načrtu statuta ZZB NOV Jugoslavije. Posebno pomembne so spremembe na organizacijskem področju, ker so razne oblike organiziranja borcev zaradi tega, ker so značaj, vloga in naloge neke družbenopolitične organizacije, v tem primeru borčevske, ozko povezane in odvisne od metode in vsebi-

ne dela ter ustvarjalne aktivnosti in njihove vloge v družbi. Eno takšnih vprašanj je ustanavljanje aktivov borcev v organizacijah združenega dela.

V zvezi s tem lahko ugotovimo, da obstajajo v nekaterih republikah in pokrajinah precejšnje razlike. Tako na primer na Hrvaškem delujejo aktivni ZB v skoraj vseh organizacijah združenega dela, v dva in dvajsetih slovenskih občinah deluje v delovnih kolektivih devetdeset aktivov ZB, v Srbiji deluje le majhno število aktivov, v nekaterih območjih kot so Kragujevac, Zaječar in Leskovac pa ne deluje niti en aktiv. V Makedoniji delujejo v štirinajstih občinah sto štirje aktivni, sekcije in odbori, v AP Vojvodini pa od skupno štirinajstih občin samo v štirih deluje sedem aktivov v delovnih organizacijah in šest sekcij v naseljih.

Ponekod so aktivni borci v delovnih organizacijah upravičili svoj obstoj in se izkazali kot koristna oblika delovanja. Bili so zelo delovni in so se uveljavili kot politični faktor, ker so večinoma vključeni v družbenopolitično delo v organizaciji, sodelujejo z osnovnimi organizacijam: ZK in sindikata, aktivno sodelujejo pri organiziranju splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite, razvijajo in negujejo tradicije narodnoosvobodilnega boja in revolucije itd. Drugod pa aktivni ZB v kolektivih niso dali zelenih rezultatov. V nekaterih organizacijah je bilo celo občutiti, da se ti aktivni postavljajo kot paralela drugim družbenopolitičnim or-

ganizacijam v kolektivu, da zahtevajo posebne pravice za udeležence NOV, ki niso v skladu s principi nagrajevanja po delu, niti ne z osnovnim in dopolnilnim varstvom borcev, kar je vsekakor popolnoma nepravilno.

To so razlogi, zaradi katerih nekateri mislijo, da je potrebno aktivne ukiniti. Hkrati s tem pa imamo tudi nasprotno mišljenje ter celo predloge, da je treba to obliko organiziranja še naprej obdržati, vendar mora biti v statutu jasno opredeljen način njihovega organiziranja ter naloge in vsebina dela. Pri tem smo izhajali iz dosedanjega stanja udeležencev NOV, ki so še v delovnem razmerju. Po podatkih je bilo konec lanskega leta zaposlenih v Bosni in Hercegovini še 20.156, v Črni gori 5.252, na Hrvaškem 48.520, v Makedoniji 23.057, v Sloveniji 26.214, v Srbiji 93.623 in v Vojvodini 24.423 udeležencev NOV.

Načrt statuta ne predvideva možnosti za ustanavljanje aktivov, komisija za pripravo predloga sprememb in dopolnitev statuta ZZB NOV Jugoslavije pa v obrazložitvi načrta meni, da naj to vprašanje rešujejo borčevske organizacije v posameznih republikah in pokrajinah same. Gotovo bo to vprašanje prisotno v javni razpravi. Predlogi, mišljenja in pripombe so vedno koristni in predstavljajo svojevrsten barometer razpoloženja in želja borcev, da bo novi statut sestavljen po široki akciji članov ter borčevskih organizacij in da bo čim bolj popoln.

»4. JUL«

Spominski pohod na Porezen

Spominski pohod na Porezen (v nedeljo, 21. avgusta) ni bil tako množičen kot prejšnje leto. Močan naliiv ni mogel odvrniti le najvztrajnejših, ki so prispeli na vrh Porezna popolnoma premočeni. Tu se je zbralo kakih petdeset bivših borcev in planincev, med njimi tudi nekdanji komisar Gorenjskega vojnega področja, Jan-ko Urbanec.

Zbranim je spregovoril Viktor Podobnik, predsednik občinske konference SZDL Idrija. Obudil je spomin na tragedijo v marcu 1945, ko je v boju z nemškimi enotami padlo 32 borcev Kosove-love brigade in Gorenjskega vojnega področja, od 140 ujetih pa so jih v vasi Jesenica pri Cerknem 97 ustrelili.

Vod pripadnikov JA iz garnizije v Pivki je izstrelil častne salve.

JANEZ JERAM

AVSTRIJA SODILA SAMA SEBI

Devetnajsti avgust 1977 bo ostal v zgodovini avstrijske juristike označen s črno piko. Tega dne so namreč na okrožnem kazenskem sodišču na Dunaju začeli soditi štirim slovenskim aktivistom iz Sel, ki jih obtožnica bremeni, da so s tem, ko so ob popisu prebivalstva posebne vrste novembra lani zažgali glasovnice, ovirali ljudi pri normalnem »demokracičnem« odločanju. Za takšna dejanja predvideva avstrijski kazenski zakonik zelo visoke kazni, ki pa že samo s trditvijo, da popis prebivalstva posebne vrste 14. novembra lani ni bil niti najmanj povezan z »demokracičnim« odločanjem, ampak le golo ugotavljanje števila pripadnikov slovenske oziroma hrvaške manjšine v Avstriji, kar je v popolnem nasprotju z avstrijsko državno pogodbo, izgubi vso svojo moč. S tem se razmerje med obtožencem in tožilcem spremeni; na zatožni klopi niso več Peter, Nande in Marjan Olip ter Florijan Jug iz Sel, ampak je avstrijska zakonodaja postavila na zatožno klop samo sebe — republiko Avstrijo.

V petek, 19. avgusta, naj bi torej v poslopju okrožnega kazenskega sodišča na Dunaju spet »padale slovenske glave« (v istem poslopju so namreč v času tretjega Reicha obglavili Slovence iz Sel, ki so bili obtoženi sodelovanja s partizani!), vendar tokrat »fino«, kot zna in zmore le avstrijska diplomacija. Zadnjo besedo sem uporabil namenoma, saj je očitno, da ne gre za neko »kazensko« dejanje, ampak za politični proces.

Od štirih obtožencev sta na obravnavo prišla le Nande in Peter Olip. Marjana Olipa je zadržala bolezen, Florijan Jug pa je poziv na obravnavo dobil prepozno. Obtožence sta branila odvetnika dr. Matevž Grilc in dr. Franci Zwitter. V obrambo je najprej spregovoril v nemščini dr. Grilc ter v svojem govoru povedal, da je bilo lansko novembrsko jezikovno preštevanje le golo statistično zbiranje podatkov o manjšini, zato tisti člen kazenskega zakonika, ki kaznuje oviranje volilnega postopka, v tem primeru ne pride v poštev. Enake kazni za oviranje »demokracičnega« preštevanja so sprejete tudi v noveli k zakonu o ljudskih štetjih, ki je bila sprejeta z drugimi manjšinskimi zakoni 7. julija lani, kar je dokaz, da so hotele avstrijske oblasti Slovencev že v naprej onemogočiti, da bi se uprli sedmojuljski zakonodaji. Dr. Grilc je zahteval, naj sodne oblasti vse kazenske akte prevedejo v slovenščino in v materinem jeziku obtožencev vodijo tudi postopek. Nadalje je zahteval, naj sodišče

postopek proti Selanom ustavi, ker so v bistvu branili le avstrijsko ustavnost.

Zahtevo po ustavitvi (beri preložitvi!) postopka je sodnik Hutter takoj »sprejel«, ko je drugi član obrambe, dr. Zwitter, spregovoril v slovenščini, se pravi v govornem jeziku obtožencev in drugem deželnem jeziku!

Razprava na okrožnem kazenskem sodišču na Dunaju, ki je trajala le nekaj več kot dvajset minut, je bila preložena na nedoločen čas. Verjetno avstrijske oblasti ne bi želele več drezati v svojo bolečo rano (podobno je bila preložena na »nedoločen čas« tudi razprava proti Marjanu Šturmu pred leti v Leobnu), vendar bi sedaj morali vztrajati obtoženci, se pravi slovenska manjšina na Koroškem. Argumenti, ki jih je v obrambi navedel dr. Grilc, so dovolj

močni, da spravijo uglašene avstrijske uradniške gospode v zadrego tudi pred mednarodno javnostjo. Sojenje na Dunaju je namreč že zbudilo veliko zanimanja in ogorčenja med avstrijskimi demokrati ter tudi med pravniki nekaterih držav (poleg opazovalcev Zveze društev pravnikov Jugoslavije, so se sojenja udeležili še pravniki iz Švice, Belgije in Nizozemske). Vsekakor pa je že skrajni čas, da Avstrija sama sprevidi, kam jo pelje pot, ki jo je ubrala kmalu po podpisu državne pogodbe, oziroma kam jo je že pripeljala. Eno lahko zagotovo trdimo; glede reševanja manjšinskega vprašanja je padla celo pod »rajkno« Avstrijo, da ne vzamemo primerjave celo iz nekoliko poznejšega obdobja.

MILAN VOGEL

„Neenakopravnost“ vernikov

Nekateri »religiozni« in naši družbi ne preveč naklonjeni posamezniki so začeli z razširjanjem zgodbe o tako imenovanem neenakopravnem položaju vernikov v naši družbi. Zgodba nemara ni iz trte zvita, saj so njeni oblikovalci reakcionarno razpoloženi »pastirji«, ki se v tem našem prostoru pojavljajo kot »zaščitniki ljudstva.«

Ali res gre za ogrožanje vernikov in njihovih čustev? Preden odgovorimo, bi dejali, da gre za zlonamerno izmišljotino, za trditve s trhlami nogami. Nikjer namreč ni otipljivih podatkov o preganjanju ali zaničevanju našega delovnega človeka, ki veruje v boga in se druži s cerkvijo. Nikjer dokazov o tem, da se vernik, v primerjavi z ateistom, nahaja v slabšem ali podrejenem položaju. In, ali vernik ni nagrajen tako kot tisti, ki ne hodi v cerkev? Mar je brez pravice, ki jih ima sleherni naš pošten državljan? Ali v naših organih samoupravljanja ni mesta za vernike? Ali v naših šolah učence in dijake delimo na vernike in neverne.

Ce že šušljamo o položaju vernikov, bi bilo dobro, da pogledamo še drugo, novejšo plat medalje. Pred nedavnim, ali točneje zadnje dni šolskega pouka, je skupina zastopnikov cerkve enostavno na ulici prestrezala šolarje in jim, seveda brezplačno, delila čtivo, ki naj bi najmlajšim »razsvetlilo in pokazalo pravo pot.« Poleg brošure »Mir, resnica, ljubezen« so otroci dobili tudi navodilo z naslovom »Kako naj se zveličam?«

Ali je to povsem neovirano razpeševanje biblijskega propagandnega gradiva dokaz o nevarnosti, ki ogroža vernike? In ali so zastopniki cerkve razmišljali, kaj bi se zgodilo ateistu, ko bi v neki strogo komunistični državi javno delil komunistično ali marksistično literaturo?

B.

● Ob 35-letnici žalostnih dogodkov ● Ob 35-letnici žalostnih dogodkov ● Ob 35-letnici žalostnih dogodkov ● Ob 35-letnici žalostnih dogodkov

Julija 1942 je divjal na Gorenjskem

Samo julija 1942. leta so Nemci na Gorenjskem umorili preko 250 ljudi, kar je petkrat več kot pozneje v desetih mesecih, od 1. marca do 31. decembra 1944. leta.

Prvega julija leta 1942 so v Mostah pri Zirovnici Nemci ustrelili 28 talcev, dva dni kasneje pet v Gobovcah, 5. julija pet v Spodnji Kokri in 7. julija enega v Begunjah. Naslednjega dne so v Črni pri Kamniku ustrelili 51 talcev. Osmega julija so obkolili vas Gradišče in naselje Hom v Tuhinjski dolini. Petinpetdeset ljudi so izgnali iz domov v razna taborišča, v dveh skednjih v Gradiščah pa je zgorelo trinajst (po drugih podatkih 12) ljudi.

Istega dne so iz vasi Koren nad Krašnjo odpeljali žene in otroke do petnajstih let. Vse hiše so zažgali, v ogenj pa so vrgli 16 vaščanov. Nekatere so privezali ob vhodna vrata, da so tam zgoreli. Zgorela je tudi osemdesetletna starica, ki zaradi bolezni ni mogla iz postelje.

Desetega julija so ustrelili pet talcev na Golniku, pet pa v Goričah pri Golniku. Naslednji dan dva v Begunjah, 16. julija pa deset v Kovarjah pri Trziču.

Zadnji dnevi julija so bili najhujši. Dvajsetega julija so požgali Spodnjo Kokro in postrelili 13 vaščanov, druge pa izgnali v taborišča. Istega dne so popolnoma razdejali vas Hrustnik na Moravškem in v ognju gorečega Urankarjevega skednja je našlo smrt devet vaščanov. Pet dni pozneje so po devet talcev ustrelili v Podbrezjah in v Bistrici, naslednjega dne pa še po devet v Begunjah in Brodeh pri Škofji Loki in 21 v Retnjah. Dne 27. julija so na Hrušici ustrelili 45 talcev, naslednjega dne pa v Bistrici 50 in dva v Begunjah.

Zadnje dni julija so ustrelili toliko talcev, da so jih 133 objavili na enem letaku skupaj, kar je edinstven primer med vojno na Gorenjskem.

Tri najbolj množična streljanja talcev v Črni pri Kamniku (51), na Hrušici (45) in v Bistrici (najprej 9 in nato iz istega vzroka še 50) so Nemci izvedli iz maščevanja zaradi partizanskih napadov na gestapovske avtomobile, druge pa zaradi drugih akcij. Iz tega je razvidno, da so bili najbolj občutljivi, če so partizani napadli nacistično elito v podobi gestapovcev. Seznanimo se s temi tremi dogodki, kjer so ustrelili največ talcev.

● Poročila o napadih okrog Kamnika

V radiogramu operativnega odseka nemškega štaba Jug z dne 6. julija 1942. leta med drugim piše: »5. julija so bili ob 05.00 uri vzhodno od Stahovice, 4,5 km severno od Kamnika, ubiti dva orožniška oficirja, narednik in pomožni policist. Orožniški oficir je bil hudo ranjen, trije orožniki lažje...«

V radijski depeši št. 20 z dne 8. julija isti štab javlja: »Na dan 7. julija

proti 18. uri so uporniki v bližini Kavrana, 4,5 km severovzhodno od Kamnika, obstreljevali z dvema mitraljezoma policijski potniški avtomobil. Ubili so podporočnika in dva narednika, en narednik pa se je rešil. Avtomobil so zažgali...«

V poročilu poveljstva Kokrškega odreda z dne 24. julija 1. grupi odredov je med drugim zapisano: »8. julij. Četa postavi zasedo s 30 možmi na cesti Kamnik—Šmartno. V zasedo je pripeljal policijski avtomobil, v katerem so se vozili trije gestapovci, ki so nosili povelja za razmetitev čet. Zaseda je avto razbila in zažgala, vsi trije Nemci pa so padli. Zaseda je zaplenila eno brzostrelno puško, dve pištoli in mauser pištolo...«

Gre torej za dva zaporedna napada; prvič na orožnike, drugič na gestapovce.

Takoj po teh napadih so Nemci aretirali veliko okoliških prebivalcev. Človeka pa še danes posebej čudi, da so v Črni ustrelili več fantov, ki so samo dva dni prej bili še v vermanšaftovski uniformi, torej v pomožni nemški vojaški enoti.

● Belo polje

Aretacije Hrušičanov so se začele 4. julija 1942. leta, ko sta bila aretirana Anton Ješe in Vera Robič. Ješeta so mučili tako hudo, da je v zaporu umrl. Za las sta se aretaciji izognila organizatorja OF na Hrušici Ivan Krivec in Janez Branc. Oba sta padla v partizanih. Branc že čez dva meseca na Lipniški planini (9. septembra 1942) skupaj z Gregorčičem in 27 drugimi borci, Ivan Krivec pa marca 1944 kot sekretar okrajnega komiteja KPS in odbora OF Kranjske gora. Gestapovci so zaprli njuni ženi Minko Krivec in Albino Branc. Čez nekaj dni so zaprli Marinčičevo mamo in hčerko, Marijo Robič, Ernesta Ambrožiča in njegovo ženo Marijo, družino Pajer in še nekatere. Do 17. julija so zaprli približno 30 aktivistov in članov njihovih družin s Hrušice. Tega jutra pa so popolnoma obkolili vas in nagnali vse vaščane pred Pajerjevo gostilno, kjer so ločili moške od žensk in otrok. Za mnoge je bilo to poslednje slovo. Aretirali so 38 družin in še več posameznikov. Nekateri so bili zaprti na Jesenicah in čez nekaj dni prepeljani v Begunje, drugi so romali naravnost v begunjske zapore. Večina žensk z otroki je bila interniranih v Sentvid, od koder so jih poslali v razna taborišča.

Iz radiograma št. 47 operativnega odseka nemškega štaba Jug z dne 24. julija 1942. leta zvedemo, da so tega dne partizani na cesti Jesenice—Hrušica streljali na nemške policiste. Poročilo žrtev ne omenja in jih verjetno ni bilo, ker so partizani streljali od daleč s hriba. Partizanskega poročila o tem napadu ni. Dne 27. julija isti štab poroča: »Banditi so 26. julija popoldne obstreljevali avto gestapa na cesti Jesenice—Podkorenski prelaz v bližini Hrušice. Eden ra-

njen. Represivni ukrepi so bili izvedeni danes...«

Naslednjega dne isti štab v radiogramu št. 56 poroča: »Zaradi napada na avto gestapa v bližini Hrušice pri Jesenicah so 27. julija za represalije na kraju dejanja ustrelili 45 komunistov...«

Gestapovci so 27. julija zjutraj v Begunjah naložili na dva kamiona 45 fantov in mož, od tega 37 s Hrušice. Leti so bili že deset dni zaprti (nekateri nekaj dni več), od tega pet dni v Begunjah. Nihče od teh ni mogel pomagati partizanski zasedi, kar iz teh podatkov ni težko sklepati. Da so bili vsi ti komunisti, kakor navaja poročilo, je navadno gestapovsko propagandno izrazoslovje, s katerim so med vojno označevali vse ljudi, ki so jih pobili. Kako kruti so bili, pove podatek, da so na Belem polju postrelili med drugim štiri brate Ambrožič, dva brata Potočnik in dva brata Tepina. Milan Medvešek se je hotel okoli 20. julija poročiti. Namesto pred oltar, je šel v smrt.

Pri vsem tem moram odkrito priznati, da doslej še nihče ne more točno odgovoriti, kakšne so bile pravzaprav posledice napada partizanske zasede na gestapovski avtomobil pri Hrušici. Po nemškem poročilu je bil samo eden ranjen. So zaradi tega ranjenca lahko pomorili toliko mladih fantov in mož?

Ciril Košir s Hrušice je tistega dne videl gestapovca, ki je brez kape in z brzostrelko v rokah prišel na železniško postajo Hrušica, od koder je o napadu po telefonu obvestil gestapo na Jesenicah. Videl je tudi, da se je avtomobil zvalil s ceste do železniške proge, ki je vodila proti Kranjski gori. Kaj je Druschkeja tako razburilo, da se je tako strahotno maščeval? Nekateri menijo, da je bila v tistem avtomobilu neka ženska. Morda je bila njegova žena Hilda. Vemo pa, da ona nikoli ni bila ranjena. Res je, da se je večkrat peljala z avtomobilom domov v Celovec. Ona nam tega ne more pojasniti, ker je že umrla. Prepričan sem, da bo prišlo do sojenja Druschkeju in morda bomo tedaj slišali njegovo pojasnilo tega zločina. Če ga ni »zapustil spomin«, kot vse gestapovce, ko se znajdejo na sodišču.

● Bistrica

V radiogramu operativnega odseka nemškega štaba Jug z dne 26. julija 1942. leta je zapisano: »V noči na 26. julij začetek velike očiščevalne akcije na področju Kranja, Škofje Loke, Selca in Kroke. Vojška obkoljuje severni in severovzhodni obrambni del področja. Sodelujejo dopolnilne enote nadomestnega bataljona 499, kolesarski četi 402 in 403... V noči na 26. julij so na cesti Bled—Kranj, v bližini Bistrice, obstreljevali angažirani policijski smučarski oddelek, ki je bil na poti. Kapetan in narednik mrtva. Avto zgorel. Za represalije so takoj upepelili bližnje hiše in ustrelili moške prebivalce...«

Na Belem polju pri Hrušici so bili med 45 talci ustreljeni tudi štirje bratje Ambrožič in njihov bratranec Ambrožič. Od leve proti desni: (Ivan (34), Franc (32), Ernest (29), Valentin (20) in bratranec Franc.

Porušeni železniški in cestni most v Mostah pri Zirovnici so si 30. junija 1942 ogledali tudi trije generali, ki so v Sloveniji sejali smrt: generalpolkovnik redarstvene policije Kurt Daluge (v sredini), generalmajor Rösener, ki je podpisoval smrtno obsodbo (desno) in generalmajor Karel Brenner.

h dogodkov • Ob 35-letnici žalostnih dogodkov • Ob 35-letnici

najhujiši teror

Tako kot pri Kamniku in Hrušici, so partizani tudi pri Bistrici izvedli dva zaporedna napada na okupatorja. Dne 25. julija zjutraj je patrulja prostovoljcev Kokrškega odreda, ki jo je vodil junak Janez Perko, napadla gestavski avtomobil in pri tem ranila enega gestapovca. Zvečer je ista patrulja spet šla v zasedo na cesti klanec pri Bistrici. Skrila se je v majhnem delu gozda in grmovja nad cesto. Uzgali so po osebnem avtomobilu, ki je vozil pred dolgo kolono tovarnjakov, polnih vojakov, ki so se peljali v pogon za partizani. V tem iznenadnem napadu so partizani ubili kapetana zaščitne policije Maxa Schaedlicha in še nekega podoficirja. Schaedlich je bil komandir čete gorenjskega policijskega smučarskega odreda. Partizani so zaplenili njegovo orožje in torbico z vsemi vojaškimi načrti za ofenzivo proti partizanskim enotam.

Napad in smrt kapetana SS Schaedlicha sta esovce tako raztogotila, da so planili v bližnje hiše in iz postelj privlekli devet moških ter jih ustrelili, obenem pa zažgali tri hiše. To jim še ni bilo dovolj. Iz Begun so v Bistrico pripeljali še 50 talcev in jih tam postrelili.

Samo julija 1942 so na Gorenjskem ustrelili petkrat več talcev kot v desetih mesecih od 1. marca do 31. decembra leta 1944.

Po vojaški organizaciji so vse partizanske enote na Gorenjskem v času opisanih dogodkov spadale v 1. grupo odredov slovenskih partizanskih čet. Poveljnik štaba 1. grupe odredov je bil narodni heroj Jože Gregorčič-Jože Gorenjc, politkomisar pa Lojze Kebe-Gregor Požar. Oba sta padla 1942. leta (Gregorčič septembra na Jelovici, Kebe pa je oktobra umrl za posledicami ran. Oba sta narodna heroja). Junija 1942. leta je glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet poslalo gorenjskim partizanom v pomoč še 2. grupo odredov, ki je bila razdeljena na štiri bataljone. Ta grupa odredov se je prebija la iz Muljave čez Notranjsko in Polhogradske Dolomite na Gorenjsko. Stela je 541 dobro oboroženih borcev z visoko borbeno moralo in izkušnjami. Že pri prehodu čez italijansko-nemško mejo je imela sr-dite boje. Po štirikratnem jurišu se je 1. julija zvečer na Gorenjsko prebil le 1. bataljon Savinskega odreda, ki ga je vodil narodni heroj Ivan Stariha-Janko. Bataljon se je s Pasje ravni premestil na Gabrsko goru. Drugi bataljoni so prešli mejo čez nekaj dni brez boja (raze 3. bataljona, ki se je samovoljno vrnil na Dolenjsko).

Nekaj dni pred prihodom 2. grupe na Gorenjsko je prišel na inšpekcijo policijskih enot iz Berlina v Slovenijo generalpolkovnik policije Kurt Daluge. Kdo je bil Daluge? Rojen je bil 15. septembra 1897 kot sin uradnika. Ljudsko šolo je obiskoval v Breslavi, gimnazijo pa v Frankfurtu na Odri. Po maturi se je vpi-

sal na tehnično visoko šolo, kjer je uspešno opravil iz-pit za stavbnega inženirja. Njegove osebne podatke je sestavila in zapisala nacistična administracija 1936. leta. Čudno je, da v teh podatkih ni omenjen kraj rojstva. Priimek namreč kaže na francosko poreklo. Ze 1922. leta se je priključil nacistični stranki, torej istega leta kot Hermann Göring in prej kot voditelj gestapa Himmler in Heydrich. Dauege je bil ustanovitelj berlinskih SA oddelkov. Leta 1932 je bil izvoljen za člana deželne parlamenta. Ze 1933. leta je napredoval v generalmajorja. Daluge je bil prvi nacistični general »SS« in policije.

Junija 1936. leta je bil Himmler imenovan za vrhovnega voditelja vseh nemških policijskih služb. Osem dni po tem imenovanju je Himmler reorganiziral svoje službe in jih razdelil v dve vrsti: orpo ordnungspolizei — policija za vzdrževanje reda) in sipo (sicherheitspolizei — varnostna policija), ki je imela vse civilne preiskovalne službe. Himmler je redarstveno policijo zaupal Daluegu, ki je na tem položaju ostal do konca vojne.

Dne 30. junija 1942. leta so prišli v Moste pri Zirovnici trije generali: generalpolkovnik Kurt Daluge, generalmajor Erwin Rö-sener in generalmajor Kar-el Brenner. Daluge je bil 1946. leta v Pragi obsojen na smrt, ker je med vojno osebno vodil pokol v vasi Lidice, ki so jo, podobno kot pri nas Dražgoše, zrvnali z zemljo; iz masčevanja, ker so se v vasi skrivali atentatorji na šefa gestapa Heydricha (pred atentatom). Življenje je končal na vislicah. Rö-sener je bil istega leta v Ljubljani obsojen na smrt. Človek, ki je štiri leta podpisoval smrtno obsodbe, tudi julijske 1942. leta, se je pred ustrelitvijo »podelal« v hlače in prosil milosti.

Zakaj sem toliko pozornosti namenil Kurtu Daluegu? Daluge je v Mostah pri Zirovnici videl porušen železniški in cestni most, največjo partizansko diverzijo na Gorenjskem med vojno. Ose-bno se je prepričal, da »Kranjski Janez« niso več tako poslušni kot za časa Avstro-Ogrske monarhije. Zvedel je za prihod 2. grupe odredov na Gorenjsko. Seveda je takoj ustrezno ukrepal. Na njegovo povelje so julija 1942. leta na Gorenjskem zbrali okoli 20.000 mož (policije, vojaštva, orožništva) in jih poslali v boj proti partizanom.

• Silovita ofenziva proti enotam NOV

Ko se je Daluge vrnil v Berlin, je o tem osebno poročal Hitlerju (s katerim sta bila osebna prijatelja) in Himmlerju. Posledica tega je bila, da sta Hitler in Himmler ukazala Rö-senerju, naj brez milosti iztrebi upornike in počke uporniške vasi. Hkrati z množičnim streljanjem talcev so Nemci

začeli silovito ofenzivo proti partizanskim enotam. V teh poletnih dneh se je odločalo ali bomo vzdržali ali pa klonili. Izid nam je znan. Kljub žrtvam je ljudstvo nadaljevalo boj.

Kakšna je bila morala v tistih sonca in bojov vročih dneh, je razvidno iz povelja štaba 1. grupe odredov (Jože Gregorčič-Lojze Kebe) štabu 1. bataljona Gorenjskega odreda z dne 15. julija 1942. leta (1. bataljon GO je deloval na področju Karavank in Mežaklje);

»Vaše naloge so preprečiti sovražniku cestni in železniški promet. Treba je rušiti cesto in železnico na več krajih in na večji dolžini. Preprečiti je treba vsako popraviljanje na cesti kakor tudi na železniški progi. Treba je z zasedami napadati tudi njihove postojanke, če že ne z namenom, da se jih uniči, pa z namenom, da jih pripravite v budno stanje, tako da nimajo miru ne podnevi in ne ponoči...«

Podobna navodila so dobili tudi drugi bataljoni. Partizani so napadli povsod, kjer so le mogli. V Stranjah pri Kamniku so na primer uničili nemško orožniško postajo. Izvedli so več smrtnih obsodb nad domačimi izdajalci. Ob cestah so postavljali zasede. Nemci lezejo v hribe, partizani napadajo v dolinah, ob cestah in železnicah. Toda v teh bojih so tudi partizani imeli hude izgube. Leta 1942 je padel cvet gorenjskih partizanov. Dolg bi bil seznam, če bi tu našteval vse poveljnike, ki so padli tega leta.

Ko so septembra leta 1942 Nemci uničili jedro Selške čete na Jelovici in ko je padel tudi poveljnik gorenjskih partizanov, Jože Gregorčič, so bili Nemci prepričani, da so dokončno zatrli upor na Gorenjskem. V takšnih okoliščinah je prispel v Kranj gauleiter dr. Friederich Rainer, kjer je 27. septembra 1942. leta objavil proklamacijo prebivalcem Gorenjske, ki jo je takole razložil:

»Večji del tolpa je uničen, ostanek je razbit in beži... Z razveljavitvijo policijskih omejitev je uveljavitev normalnih razmer. Kazenskih ukrepov, kakor prav posebnih prisilnih selitev spriču nastalega miru, ni več treba ter veljajo zato z današnjim dnem kot zaključene. V bodoče naj nas nihče več ne prisili do takih najstrožjih kazni... Najstrožja kazen pa zadene tistega, ki postane državi nezvest...«

To je bila pravzaprav politika »meda in bičak«. Oče takšne politike je bil Heydrich, prvi uradni šef gestapa.

Komaj deset mesecev po gauleiterjevem govoru v Kranju, kjer je trdil, da so uporniki uničeni, je bila na Gorenjskem ustanovljena Prešernova brigada, okrepili pa so tudi vse druge enote.

Opomba: Vsi citirani dokumenti so iz Zbornika o NOV, knjiga VI/3).

JOŽE VIDIC

Topovsko obstreljevanje partizanskega tabora

Petindvajsetega septembra 1942 je večja kolona Italijanov odšla od Sv. Vida proti Iški. Šla je preko vasi Osredok, v smeri izliva potoka Zale. S seboj je imela večje število mul, ki so nosile težke mitraljeze in minometalce. Na robu Iške je imela krajši odmor. Vojaki so posedli na tla, oficirji pa so z daljnogledi opazovali področje Iške in Mokrcra.

Na drugi strani Iške, v gozdu Mokrc, pa je druga četa drugega bataljona Krimskega odreda z daljnogledi opazovala italijansko kolono.

Komandir čete Zdravko Prebil-Abi je vprašal komandanta bataljona Jožeta Mirtiča, če jih lahko napadejo. Komandant je dovolil s pripombo, da morajo paziti, kje in kako bodo postavili zasedo, da ne bo nesreče.

Abi je vzel dvaindvajset prostovoljcev, borcev z dvema puškomitraljezoma ter zavil na desno, proti Iški. Neopazno se je spustil navzdol ter kakih dvesto metrov nad Iško postavil na primernem mestu zasedo.

Kolona Italijanov je odšla po kolovozni poti proti Iški in se počasi pomikala navzdol. Na koncu poti ob Iški je bila mala jasa, poraščena z gozdno travo. Tja je komandir Abi usmeril glavni udarec.

Prvi Italijani so v razprorejeni koloni že prispeli v graben Iške. Za njimi se je pomikala dolga in raztegnjena kolona. Borci v zasedi so nestrno čakali, kdaj bo dal komandir Abi povelje za strel. Ozirali so se nanj. On pa je s prstom na ustih dajal znak, da naj še mirujejo. Čakal je, da bi prispelo na jaso ob vodi še več Italijanov.

Čelo kolone je že name-ravalo prekoračiti potok Zalo ob izlivu v Iško in zaviti levo navzgor proti Krimu. Tedaj je dal komandir Abi znak za streljanje. Puškomitraljeza sta zaregljala, vmes pa so zaprasketale puške. Italijani so zarjuli, popadali na tla in začeli streljati v smeri proti zasedi. Vsa kolona je ležala na tleh in streljala s puškami in mitraljezi. Kmalu nato pa so tudi z minometalci odvrgli nekaj min.

Boj je trajal približno pol ure. Komandir Abi je varčeval z naboji. Dal je znak, da prenehajo s streljanjem. Samo še tu in tam se je oglasil kratek rafal.

Italijani pa niso prenehali streljati. Še kar naprej so mitraljirali v smeri zasede, le minometalci so nekoliko pojenjali. Streljanje je trajalo ves čas njihovega umika. Borci pa so mirno ležali v zasedi ter spuščali posamezne rafale za umikajočimi se Italijani, ki so jo urno ubirali navkreber, proti Krimu. Na nosilih so nosili svoje ranjene in mrtve.

• Porazeni so se maščevali

Ko so se Italijani umaknili proti Krimu in se usta-

vili v zaselku Ustje, so borci odšli v dolino Iške, da bi ugotovili uspeh boja. Na jasi ob Iški je bilo vse polno krvavih povojev, razmetanih po vsej dolinici. Iz tega so sklepali, da je moralo biti precej ranjenih in tudi nekaj mrtvih.

Borci čete, ki smo ostali v taboru, smo nestrno čakali, da se naši tovariši vrnejo iz zasede in nam povedo, kako je potekal boj. Ko smo jih zagledali, kako se vzpenjajo navkreber, so jim nekateri stekli naproti in jih radovedno spraševali, kako je potekala akcija. Ponosno so jim odgovarjali, da so jih malo poškopili in jih opozorili, da naj ne lazijo okrog, ker nimajo v gozdovih kaj iskati.

Proti večeru so patrulje prinesle vest, da se je kolona okoli 1200 Italijanov, oborožena s topi, pomikala od Iga proti Rakitni. Po teh podatkih so v štabu bataljona predvidevali, da se Italijani pripravljajo za napad na Mokrc. Patrulje so razposlali tudi v druge smeri, da bi ugotovile, če se tudi na drugi strani Mokrcra koncentrirajo sovražne sile.

Z daljnogledi smo opazovali, kako si Italijani v zaselku Ustje postavljajo šotore. Opazili smo tudi kolono, ki je prišla preko Rakitne ter se priključila ostalim.

Komandant bataljona je poklical komandirje čet in jim rekel: »Pripravimo se, da nas ne bodo iznenadili. Najbrž bomo imeli jutri malo direndaja. Ko se bodo vrnile patrulje in nam sporočile položaj, se bomo odločili ali bomo ostali ali pa se bomo ponoči umaknili.«

Pozno ponoči so se vrnile patrulje in povedale, da ni na južni strani Mokrcra nič posebnega in da ni opaziti sovražnih premikov. Komandant bataljona je dejal: »Potem ostanemo tu! Zgodaj zjutraj pa zopet razposljemo patrulje. Okrepiti moramo tudi stražo ter budno opazovati sovražnika, ki se je vsi-dral v Ustju.«

Noč je bila mirna. Zgodaj zjutraj so odšle patrulje na vse strani. Po vrnitvi so povedale, da niso ničesar opazile.

»Kaj vendar iščejo v teh gozdovih?« se je vprašal komandant Jože. »Pa menda ne mislijo napadati samo z ene strani. To vsekakor ne, saj ne bi imelo nobenega smisla, če bi nam pustili prost izhod in bi se jim lahko umaknili. No, naj bo kakorkoli že, sedaj ostanemo tu.«

Okoli osme ure je kuhar vprašal komandanta, če lahko zakuri ogenj in pripravi obed. Komandant mu je odgovoril: »Kar pripravi, kot po navadi.«

Jutro je bilo lepo, čisto in jasno. Sonce je sijalo in nobenega vetra ni bilo. Zaradi morebitnega umika smo podrli šotore in se pripravili za odhod. Italijani bi lahko začeli prit-

skati. Patrulje so bile zopet razposlane na vse strani, da bi bili borci takoj obveščeni o vsakem najmanjšem premiku okupatorja.

»Kaj le mislijo naši sosedje nad Ustjem. Mogoče so prišli z nami sklepati kompromis?« so se začeli borci norčevati ter na njihov račun zbijati šale.

Čez dobro uro je bil obed že pripravljen. Borci smo se s porcijami postavili v vrsto za hrano. Nenadoma se je zaradi močne detonacije stresel ves tabor. Topovska granata je eksplodirala na sredi tabora, za njo pa še druga in tretja. Odskočili smo in si poiskali zaklonišča za skalami in drevesi. Vsaki si je zaščitil glavo, kakor je vedel in znal.

Iz Ustja so Italijani brez presledka pošiljali granato za granato. Vmes pa so padale tudi mine iz minometalcev. Pokanje je bilo silovito. Ob vsaki eksploziji granate in mine je letelo kamenje na vse strani. Tudi drevesa so se lomila in njihovi vrhovi so z močnim truščem padali na tla.

Borci smo preskakovali skale in si iskali primer-nih zaklonišč. Čez dobre pol ure so Italijani prenehali obstreljevanje. Izza skal in debelih dreves smo začeli dvigati glave in drug drugega spraševati: »Ali smo še vsi živi?« Na vrhu hriba nad taborom se je oglasil ranjenec, ki je bil pred nekaj dnevi ranjen v bedro desne noge ter zaklical: »Halo, halo, prinesite mi berglje.«

Komandir Abi se mu je nasmehnil in ga vprašal: »Kako pa si brez bergelj prišel tja gor?« Vsi smo se smejali in se norčevali, rekoč: »Če si lahko brez bergelj bežal, boš lahko tudi brez njih hodil.«

V napadu smo vsi borci kljub močnemu topniškemu in minometalskemu obstreljevanju odnesli zdravo kožo, le partizanki Kiklovi mami iz Zapotoka se je kos železa raztreščene granate zaril v kost gležnja leve noge. Zdravnik ji ga je s kleščami izpulil in jo obvezal. Pozneje pa so jo odpeljali v bolnišnico.

Tabor je bil razrit od granat in nastlan z razlomljenim drevjem, ki je ležalo navzkriž. Pospravili smo veje in razlomljena drevesa, odstranili kamenje in tabor je bil spet pripravljen za življenje.

Pozneje smo ugotovili, da se je zaradi kurjenja v tistem in mirnem sončnem jutru dvignil dim in ostal nad taborom. Italijani iz Ustja so to opazili. Dobro so preračunali razdaljo in začeli z vso močjo obstreljevati, ker so se hoteli maščevati za napad v Iški. Nad Ustjem so se zadrževali še ves dan. Pozno popoldan pa so podrli šotore in odšli proti Ljubljani.

Odlomek iz knjige Jožeta Tekavca »Dnevi preizkušnje«, ki bo izšla septembra letos

Franceljnov Jože je pravkar končal pokladanje živini in se pri hlevnih vratih oziral na severno pobočje žirovskega vrha. Da bi le prišla nocoj Bar in Svoboda, je v skrbeh razmišljal. Puške, ki so jih odvzeli našim lovcom, nikakor ne smejo priti v nemške roke.

Jožeta so zmotili enakomerni, toda že znani koraki patrolje nemških policistov, ki so prihajali iz postojanke v Gorenji vasi. Vzel je brezovo metlo, ki je bila najbolj pri roki in začel pometati pred hlevom.

Po stranskih stopnicah je pravkar prišla sestra Jelka. Z malce stisnjenimi vekami, ki so kazale navidezno brezskrbnost, je zrla v prihajajoče Nemce. Toda nekje globoko v njej je tlela skrb obveščevalke in aktivistke OF. Le kam gredo sedaj ob mraku. Prav gotovo v zasedo k mostu!

Jože je bolj sam s seboj kot pa z Jelko godrnjal: »Le kam silijo tik pred nočjo!«

»Jože, nikar ne tarnaj! Pojdi raje na breg za hišo in glej, kam bo zavila patrolja. Prepričana sem, da bo nocoj zaseda spodaj pri mostu na Hotavljah.«

»Šmenta se slabo vidi doli proti Hotavljam. Na cesti jih ni,« je ugibal Jože. »Verjetno so že zavili doli v jelševje ali pa so nekje za Pompežovo domačijo. Jelka je že prav pogruntala...«

Od gozda nad bunkerjem sta se odtrgali dve senci in se od drevesa do drevesa spuščali proti Sori. Pri zadnjem košatem grmu je partizan Svoboda skušal skozi daljnogled zazreti cesto, ki pa se je že skoraj popolnoma stopila z belo meglico, ki se je širila prav do roba ceste. Opazoval je Franceljnov domačijo, ki je stala nad cesto in je megla še ni mogla zajeti. »Luč v gorenji kamri,« je dejal Baru. »Peklenko, to pomeni, da bo treba bresti Soro,« je dejal Bar.

Počakala sta, da se je popolnoma stemnilo, nakar sta se previdno spustila do Sore. Bar je vzel iz votle vrbe gumijaste škornje, ki jih je imel nalašč zato pripravljene na tem mestu, kadar se ni dalo čez most. Dal jih je Svobodi: »Na obuj jih!«

»Pa ti?« ga je vprašujoče pogledal Svoboda. »Na svojem hrbtu me boš prenesel. Tako sta varno prišla čez Soro, samo streljaj nižje od mosta. Hitro sta prečkala cesto, previdno obšla Franceljnov hišo in opazovala ter poslušala, če se kje kaj premika. Slišalo se je samo enakomerno žuborenje Sore. Pri Presercu je lajal pes. »Zdi se, da je del patrolje v zasedi tudi nad cesto pri Presercu,« sta ugibala partizana.

»Počakaj,« je dejal Bar. Svoboda je stisnil brzostrleko. Bar se je korak za korakom spuščal do vrat pri zadnjem vходу. Svoboda je slišal rahle udarce po vratih, ki so se takoj odprla. Bila je Jelka.

»Pri mostu so. Nazaj še niso šli,« je bilo prvo, kar je dejala. »O, najbrž tudi pri Presercu pes kar naprej bevska,« je dejal Bar.

»Sta le prišla, se je razveselil Jože.

LOVSKE PUŠKE ZA PARTIZANE

Njegova neposrednost, odkritost, dobrosrčnost in predanost OF in NOB so kar sijali iz njegovih oči. »V skrbeh sem že bil za vaju, ker Nemci šlevijo tod okrog. Vama je Zirovnik kaj povedal glede lovske puške?«

»Ne, z Zirovnikom se nisva videla te dni...«

»Vesta, 10. julija (1943) sem bil poklican na policijsko postojanko v Gorenji vasi, kjer so mi rekli, da bom jutrišnjem odpeljal v Škofjo Loko tiste puške, ki so jih Nemci pobrali lovcom. Z menoj bo tudi mežnar z Lučen.«

»Koliko pa bo vseh pušk, se je zanimal Bar. »Šest ali sedem in to dobrih. Škoda bi bilo, da jih vzamejo Nemci. Saj, če ni drugega, je za začetek tudi lovska puška dobra za naše fante in dekleta. Moramo se dogovoriti, kako bi izpeljali akcijo, da ne bi padel sum na-

me. Če jih bom jaz peljal z zapravljiščkom in če ne bo nobenega Nemca za spremstvo, bomo zadevo lahko uredili. Seveda mežnar o tem nič ne ve...«

»Če bo to pojutrišnjem, kot praviš, potem morava vedeti, kdaj boš zapregel. Zmenjeni smo ob 5. uri zjutraj.«

»Prav. Ob tem času je cesta prazna, pa megla bo še po dolini,« je pripomnil Bar. »Midva pa bova izbrala primerno mesto.«

Svoboda je predlagal, da bi šel sam na cesto, oborožen samo s pištolo, Bar naj bi ga kril s primernegega mesta. Beseda je dala besedo in načrt je bil skovan.

● Nesreča v uspešni akciji

Prvi sončni žarki so že silili skozi okno, ko se je pred hišo oglasila nem-

ška govorica. Jelka je odprla okno in vsakdanje pozdravila. Jožeta so menda vprašali za pijačo — žganje. Odpeljal jih je v hišo.

»Dobre živce imata Jože in Jelka in tudi gospodinja Pavla,« je rekel Svoboda Baru, kateremu so oči švigale proti vratom, za katerimi je bilo slišati Nemce.

Popoldan so prišli k Jožetu na sestanek nekateri aktivisti OF, tudi Filip Potočnik in Adolf Grošelj iz Zirov. Govorili so o organizacijskih vprašanjih in ob skrbi partizanskih enot ter ustanov.

Bar in Svoboda sta odšla z nočjo proti Brdom, od koder sta se ob prvem svitu spustila na izbrano mesto nad cesto med Gorenjo in Srednjo vasjo.

Ura v zvoniku na Trati je odbila pet. Dolina je bila v megli.

Od Anška se je zaslislal konjski petket. Pripeljal se je Jože, ki je sem in tja počil z bičem, kar je bil znak, da ni z njim nobenega Nemca. Ni bilo treba dolgo čakati in iz megle se je izločil najprej konj in potem zapravljišček. Svoboda je stopil na cesto in je s pištolo v roki zahteval, da se voz ustavi. Jože je ustavil in vprašal: »No, kaj pa je?« Mežnar na vozu pa je samo prestrašeno godrnjal. Sledilo je vse, kot so se dogovorili:

— Kam pa in kaj vozita, je vprašal Svoboda.

— Brusilne kamne peljeva v Poljane, je hitro odgovoril Jože.

— No prav, samo da ne peljeta kaj za Nemce v Loko.

— O, to pa ne, sta hkrati odgovorila voznika.

— Vendar bom malo pogledal, je odločno dejal Svoboda.

— Mežnar je godrnjal, da se jima mudi, ker je košnja.

— No, le počasi, je rekel Svoboda in začel brskati po slami. Nenadoma je zavpil — kaj je pa to!? A, take bruse vozita. Saj to so puške naših lovcev!?

Jože se je muzal, mežnar je pa nervozno mencial in ni prišel do besede. Takrat pa je prišlo do nepredvidenega dogodka. Ko je Svoboda brskal po slami, mu je pištola visela na vrvi, privezani za zapestje. Nenadoma je počilo in mežnarjeva noga je bila preluknjana. Ko je potegnil pištolo k sebi, da bi jo prijel za ročaj, je zadel sprožilec.

Mežnar prvi hip ni vedel kaj je, potem pa je zastokal: »moja noga!« Svoboda je bil v zadregi. Kaj zdaj? Hitro je pobral puške v naročje in dejal: »Če bosta lagala in delala za Nemce, bo drugič kam drugam počilo!« Jožetu pa je dejal: »Pelji ga k dr. Gregorčiču!«

Ta pripetljaj je imel tudi dobro stran, saj je odpadel vsak sum, da je bila akcija vnaprej pripravljena. Končalo bi se lahko tudi drugače. Popoldne se je zvedelo, da je bila samo streljaj od mesta akcije nemška zaseda. Ker pa je megla zapirala pogled, niso Nemci nič opazili, pok pištole pa so najbrž zamenjali s pokom biča.

JANEZ JAN

OB 35—LETNICI NAPADA NA DEL 2. GRUPE ODREDOV

Pri širšem preiskovanju terena prejšnjega dne razbite Krvavške čete, sta nevarnost opazila tudi borca 2. grupe odredov, ki sta se vse od napada nad Davovcem zadrževala v gozdu nad kmetom Vižničarjem iz Ambroža. Eden od njih je bil nad Davovcem hudo ranjen, drugi, Edo Hedl, doma iz Zaloga pri Ljubljani pa ga je spremljal. Ko sta zaslišala Nemce in bila prepričana, da sta izdana, sta si sama vzela življenje.

Naslednjega padlega borca so domačini našli šele devet mesecev po napadu nad Davovcem približno 500 metrov od kraja tega napada, v smeri proti Ambrožu.

Padle borca so pokopali domačini iz Štefanje gore teden dni po napadu, ko so zvedeli, da so Nemci trupla pustili in da že močno razpadajo. Devet najdenih na kraju napada, oziroma v bližnji okolici, so pokopali v skupen grob skoraj na samem mestu napada. Po vojni so iz tega grobišča prekopali domačina Jožeta Grilca iz Ambroža in Toneta Vrhovnika iz Laniš nad Kamnikom. Grobišče se danes pozna le po udrti zemlji in obloženih kamnih v velikosti običajnega groba. Je povsem zapuščeno in brez napisu.

Ločeno od tega grobišča je bil pokopan borec, ki je imel odstreljeno peto (po vojni so ga prekopali) in borec, ki je nekaj dni po napadu naletel na nemške policiste Na pečeh. Pokopan je približno 30 metrov pod potjo, ki iz Štefanje gore vodi do Davovca in točno nad spodnjo postajo nove krvavške žičnice. Grob ni zaznamovan. Kje so bili pokopani ostali trije borci, ni ugotovljeno.

Po podatkih I. Ferleža (II. grupa odredov 1972, str. 377) in njegovi izjavi, je nad Davovcem, vključno z

borcem, ki je padel nekaj dni pozneje in borce, ki sta si sama vzela življenje pet dni pozneje, padlo 16 borcev 2. grupe odredov. Kot sem že navedel, so jih domačini našli 11 (ostalih pet niso našli). Ker pa sta v napadu nad Davovcem padla tudi dva borca Kokrškega odreda (vodič Jože Grilc in kurir Janez Koselj), pred tem pa pri koči Tone Vrhovnik, tudi iz Kokrškega odreda, je napad na kurirsko javko pri koči in na 2. grupo odredov zahteval skupno 19 žrtev. Ob tem ni odveč opozoriti na netočnost podatkov na spominskih obeležjih, posvečenih žrtvam napada nad Davovcem, ki stoji 10 minut hoje nižje od grobišča oziroma kraja napada in kjer piše, da so borci padli v bojih 21. do 24. avgusta 1942 in da je padlo 31 borcev 2. grupe odredov. Tudi napadalci so sedaj znani. Bili so iz Šentvida nad Ljubljano. Tam se je v nekdanjih škofijskih zavodih prve dni avgusta 1942 zbralo okrog 80 nemških žandarjev iz raznih žandarmerij.

PIŠE FRANC ŠTEFE-MIŠKO (3)

skih postaj Gorenjske in nekaj policistov ter približno 20 Slovencev, večinoma iz Kokre. Pobrali so jih na domovih in jih odpeljali v Šentvid. Tam so jim 12. avgusta dali orožje in dejali, da bodo odšli za teden ali 10 dni na Krvavec loviti partizane. Pobrali so jih kot poznavalce terena. Zato da bi ob srečanjih čimbolj iznenadili, so se morali predstavljati za partizane. Skoraj vsi, tudi nemški žandarji in policisti, so bili preoblečeni v civilne obleke, nekateri pa so

imeli celo kape in peterokrako zvezdo. Dne 13. avgusta, še pred tretjo uro zjutraj, so se s tremi vojaškimi avtobusi odpeljali v Sp. Kokro in izstopili malo pred tedaj že požgano Jurjevo gostilno. Celotna skupina, približno 100 mož, je še pred dnevom odšla na sedlo nad Davovčovo kmetijo, od tam pa k lovski koči. Tam so okrog 200 metrov pred kočjo zasedli položaje severno nad potjo, ki pelje iz sedla proti Ambrožu in okrog kočje ter nad stezo nazaj do poti sedlo — Ambrož.

Ker so v napadu porabili skoraj vse naboje in bombe, partizanov pa je bilo več kot so pričakovali, večini padlih borcev niso utegnili pobrati niti orožja. Pospeseno in kar naravnost po gozdu so odšli do Davovca, od tam pa naprej v Adergas. Ko so med potjo, nad vasjo Štefanje goro, opazili neko skupino partizanov, jih niso upali napasti. Iz Adergasa so se z drugimi vozili odpeljali nazaj v Šentvid, naslednji dan pa so žandarje in policiste poslali na svoje postaje oziroma v enote, Slovence (civiliste) pa domov.

★

Glede na do sedaj znane podatke lahko zaključimo predvsem naslednje: da je bila javka pri koči, na katero so prihajali borci krvavške čete in na njej čakali neke partizane, izdana in da so Nemci za prihod 2. grupe odredov z Jelovice zvedeli šele po neposrednem napadu nad Davovcem. In še nekaj: v tem napadu zasledimo tudi prvi pojav raztrgancev v okolici Kranja.

KONEC

V Valovinah, nedaleč od Pule, leži v prijetnem borovem gozdičku počitniško naselje ZZB NOV »Pohorje«. Na prvi pogled je to naselje podobno nekaj stotim takim ali podobnim naseljem vzdolž naše obale, vendar že prvi, čeprav še bežni vtisi, dajejo prišleku vedeti, da je to urejeno in čisto naselje, kjer sta doma red in disciplina. Vsi tisti gostje, ki prihajajo na dopust v Valovine že deset in več poletij, so se že navadili na ta red, ki je za dopustniško razpoložene ljudi sicer nekoliko nenavaden, vendar sprejemljiv, saj v to naselje hodijo povprečni ljudje, ki želijo v naselju red in mir, da bi se kar najbolje počutili in odpočili.

V tem naselju imajo na

Hodil ob obali sem naši

SMO MAR RES TAKO BOGATI?!?

Upravnik JOŽE PRETNAR

voljo 529 ležišč, kuhinja pa zmora še za okoli 200 toplih obrokov več hrane. Čeprav nosi počitniško naselje ime ZZB NOV »Pohorje«, ne letujejo v njem le člani ZB ali njihovi svojci. V njem so dobili svoj prostor še zaposleni pri podjetjih, ki so soustanovitelji tega naselja.

V naselju ločijo štiri kategorije hišic. V lesenih so samo pogradi in so že zdavnaj odslužile svojemu namenu. Takih »fuglavžov«, kot jih imenujejo, so samo letos zamenjali že 14, seveda z boljimi in sodobnimi Marlesovimi hišicami. Tem po »kakovosti« sledijo zidane hišice (s samo hladno vodo), njim pa zidane hišice z vmesno kopalnico in s straniščem. Med najboljše v naselju pa nedvomno sodijo tiste, v katerih je stanovanec na voljo kopalnica s toplo in mrzlo vodo, stranišče, hladilnik itd.

No in prav te hišice, oziroma kakovostne razlike

med njimi, ki je mimogrede rečeno zares očitna, so včasih kamen spotike med borci. Uprava počitniškega naselja ZZB NOV »Pohorje« v Valovinah ostaja pri tem nemočna, saj se o tem, v kateri hišici bodo letovali ti ali oni dopustniki, dogovorijo med seboj soustanovitelji naselja. Teh pa je več kot 20. Z ozirom na to, v kateri kategoriji hišic dopustniki preživijo svoj dopust, velja tu cena, ki se giblje med 80 in 135 din na dan, seveda skupaj s hrano, ki je vsem na voljo v restavraciji sredi naselja.

Člani borčevskih organizacij imajo nekoliko ugodnejše cene, če pridejo v počitniško naselje z napotnico borčevske organizacije. Lani in prejšnja leta se je namreč nemalokrat primerilo celo to, da je prišel v naselje s tako napotnico kdo, ki ni bil z naslovnikom na napotnici niti v sorodstvu. Čeprav redki pa vendar so bili tudi tujci med tistimi, ki so imeli napotnico ZB. Letos je takih »špekulacij« zelo malo. Slednje je zgovoren dokaz, da je vodstvo naselja storilo prav, ko je take napotnice vrnilo organizaciji ZB, seveda, skupaj s pisnom primerne vsebine.

☆

Tudi v počitniškem naselju ZZB NOV »Pohorje« se sleherni leto srečujejo s številnimi težavami za katere gosti, ki pridejo na dopust, ne smejo občutiti na »svoji koži«. No, dolgoletni in prekaljeni upravnik naselja, JOŽE PRETNAR ve, kako se tej stvari streže.

»Že veliko pred začetkom sezone«, pripoveduje upravnik, »začnemo z iskanjem sezonskih delovnih moči za delo v kuhinji. Kdor je že imel opraviti s takim iskanjem ve, kako težko je dobiti primerne delovne moči

za dva ali tri mesece v sezoni. Moram pa reči, da imam tudi veliko mero sreče z glavno kuharico Pavlo Kočevarjevo, ki je doma iz Maribora in je našemu naselju zvesta že celo vrsto let. Ko pridem zjutraj v naselje, vprašam, če ni morda Pavla zbolela in če je v zbiralniku dovolj vode. Če je Pavla v kuhinji in voda v zbiralniku potem vem, da bo tisti dan v naselju vse v najlepšem redu.«

— Kuhanje v hišicah tega naselja je verjetno, tako kot v ostalih naseljih, prepovedano? Po kosilu ali sredi popoldneva pa se okoli teh hišic širi prijeten vonj po sveže kuhani kavi!

»Kuhanje v hišicah je prepovedano, pa vendar skoraj povsod kuhajo kavo ali pripravljajo dodatne obroke hrane za majhne

Glavna kuharica Pavla KOČEVAR

otroke, kar je na koncu koncev tudi razumljivo. Vendar ta prepoved ni posledica varnostnih ukrepov,

CIRILA PODKRIŽNIK

da ne bi prišlo do požara, temveč je tej prepovedi vzrok omejena količina porabljenih električnih energij. Če presežemo zgornjo določeno mejo, moramo za sleherni kilovat plačati kar 500 starih tisočakov. To že ni več plačilo, pač pa velika kazen.«

Ko sva z upravnikom Jožetom Pretnarjem govorila o naselju, sem ga mimogrede vprašal, kaj menijo o naselju, hrani, počutju, zabavi, gostje.

»Ja, kar po pritožno knjigo bom stopil, pa boste lahko prebrali, kje goste »čelvelj žulki«. Pa mi je prinesel tisto knjigo lepih in prijetnih spominov na preživeli dopust. Med drugim je v njo pred nedavnim zapisal Zdeno Soušek, doma iz CSSR (med NOB je bil pomočnik komandanta Zidaniškove brigade) nekako takole:

Osemkrat sem bil že v tem lepem naselju. Veliko se je spremenilo — napredek je več kot očiten. Da

preživim svoj dopust z družino pri vas vedno tako prijetno, gre zahvala predvsem odličnim kuharicam in upravniku. Tudi letos nam je bilo zares lepo. Le temu se ne morem načuditi, da gostje puščajo toliko dobre hrane!«

☆

To, kar ni povedal upravnik, so ga dopolnili gostje. CIRILA PODKRIŽNIKOVA iz Slovenske Bistrice je že dvajsetič na počitnicah v Valovinah. Če ji ne bi bilo tu vseč, se gotovo ne bi sleherni leto vračala. Sicer pa je o počutju in življenju v počitniškem naselju ZZB NOV »Pohorje« povedala:

»Domače je tu in to veliko pomeni. Pa hrana je dobra! Tudi za vse ostalo je poskrbljeno. Zdravnika imamo v naselju vsak dan.

FRANC SLAPNIK

Mlade zabava dvakrat tedensko plesni ansambel. Za vsako izmeno gostov pripravijo mornarji vojašnice Sergej Mašera prijeten za-

bavni program. Tudi blizu Pule smo. Kadar ni pravega vremena za kopanje, si lahko ogledamo njene zanimivosti. Tu so še možnosti za izlete s čolnom v Banjole in bližnje zalive. Skratka, tu v Valovinah nam je lepo!«

MARIJA FRIDL iz Ljubljane: »Letos sem prvič tu. Čeprav je za nami šele dober teden, že lahko rečem o počutju vse najlepše. Kuharice tudi za otroke pripravijo okusno hrano. Pa še to! Tu se mladi in starejši zelo dobro počutimo.«

FRANC SLAPNIK iz Celja je v Valovinah četrtič. Letos je pripeljal s seboj celo vnuko. Vendar je bolj kot o prijetnem počutju in prijetnem počitku, spraveval, če pogodba s puljsko občino za to naselje

MARIJA FRIDL

zares poteče 1981. Se bo morda pogodba o uporabi zemljišča in zgradb podaljšala? Ko sem zapustil Valovine in prijetno naselje ter tamkajšnje goste, so mi ostale v spominu besede zadnjega sogovornika:

»To naše naselje je vredno, vsaj tako pravijo, milijardo in pol dinarjev. Slišimo, da občina Pula ne namerava podaljšati pogodbe, da bodo na tem mestu zgradili velik hotel! Pa vas vprašam, kdo bo šel v tak hotel. Morda tisti, katere smo pred dobrimi tremi desetletji pregnali od tod? Smo res tako bogata družba, da bomo čez noč uničili za milijardo in pol vredno delo in postavili hotel za tujce. Domačih gostov in borcev s skromnimi dohodki bo v takih hotelih prav malo. Mi smo skromni in zdajšnje Valovine, takšne, kakršne so, nam pomenijo več kot sleherni hotel A kategorije!«

TONE URBAS

Leseni »fuglavž« s pogradi se umikajo iz naselja. Vedno več je v naselju zidanih hišic s toplo in hladno vodo in vsami sanitarijami.

v nekaj vrsticah

Lesce

Vsakoletnega nogometnega turnirja za pokal Staneta Perca, ki ga pod pokroviteljstvom ZB NOV Radovljica organizirajo v Lescu, so se letos udeležile kar štiri ekipe nogometašev in sicer iz Lesc, Adrie iz Mirne, Save iz Kranja in Bleda.

Na krajši otvoritveni slovesnosti je o liku naprednega predvojnega športnika spregovoril predsednik ZB NOV Vinko Berce. Delegacija športnikov pa je odnesla na grob pokojnega Perca cvetje ter se v imenu vseh športnikov poklonila njegovemu spomenu.

Na sklepni slovesnosti je podelila pokal domači zmagovalni ekipi žena pokojnega Staneta Perca, vsem sodelujočim ekipam pa diplome za udeležbo in športne borbe na turnirju.

Jesenice

Taborniki jeseniške občine se marljivo skoraj celo leto uče taboriških veščin, katere s pridom uporabljajo na številnih proslavah, pohodih ob obeležjih NOB in drugih zborovanjih. Tvorno sodelujejo tudi na obrambnih dnevih svojih šol ali krajevnih skupnostih v katerih živijo.

Taborniki z Jesenic na obrambnem dnevu, ki so ga uspešno izvedle šole na Jesenicah

Poletni počitniški tabor imajo ob morju v Karigadorju, kjer se je letos v več izmenah naužilo sonca in morja več kot sto tabornikov iz jeseniške občine.

B. B.

Šempeter pri Novi Gorici

Za praznik graničarjev, so vojaki in starešine karavle Vojka Premrla v Šempetru, povabili v goste delavce milice iz Šempetra. Med seboj so se pomerili v malem nogometu in košarki, kjer so z več športne sreče obakrat zmagali gostje.

Srečanja z graničarji so se udeležili tudi predstavniki zavarovalnice »Triglav« iz Nove Gorice in DPO iz Šempetra, ki so bili med drugim tudi prisotni, ko so starešine karavle prebrale odredbo o pohvalah, izrednih dopustih in podelitvi značk vzornega graničarja, ki so si jih priskrbeli graničarji te karavle.

Ob skupnem kosilu so vojaki in starešine seznanili goste s svojim delom in življenjem.

L. Kotar

Solčava

V Solčavi je bilo pod pokroviteljstvom OSZ Mozirje sredi avgusta občinsko tekmovanje z malokalibrsko puško. Tekmovanje je bilo namenjeno tudi praznovanju graničarjev.

Tekmovanja so se udeležile vse strelske družine v mozirski občini,

ki so skupaj z mladinsko ekipo, lovsko družino iz Solčave ter ekipo graničarjev iz Solčave dosegli v posamični in ekipni konkurenci zares dobre rezultate.

Ekipno je prvo mesto osvojila ekipa OSO Solčava pred ekipo sekcije iz Strug pri Lučah in ekipo OSO Luče. Med posamezniki je bil najboljši Franc Podbrežnik iz OSO Solčava pred Antonom Kladnikom iz OSO Luče.

S tem tekmovanjem so člani strelskih organizacij lepo počastili praznik graničarjev, hkrati pa so še okrepili prijateljstvo med člani in graničarji, ki zvesto čuvajo naše meje.

Anton IKOVIČ

Dobrova pri Ljubljani

Društvo upokojencev Dobrova pri Ljubljani, ki združuje že okoli 300 članov je pred dnevi praznovalo 25. obletnico delovanja. Ob tej priložnosti so že v maju imeli letno konferenco, ki je bila združena s praznovanjem obletnice Društva upokojencev in praznovanju maršala Tita in partije.

Že julija pa se je okoli sto članov društva udeležilo izleta na Pohorje, Maribor in Velenje. Vsi udeleženci so bili z izletom nadvse zadovoljni in zato se ni čuditi, da si tudi v prihodnje želijo takih ali podobnih izletov.

V. F.

Stari trg pri Ložu

Osrednji spomenik na hribu Ulika v Loški dolini je posvečen nad 500 padlim borcev, talcem in žrtvam fašizma ter privablja vedno več obiskovalcev, predvsem mladino.

Številni obiskovalci spomenika so že večkrat izrazili željo, zlasti starejši, da bi pri spomeniku postavili klopi, kjer bi si obiskovalci po dokaj utrujajoči in strmi poti k spomeniku oddahnili in posedeli. Poleg tega je od spomenika tudi lep razgled po skoraj vseh Loški dolini.

Željam številnih obiskovalcev je prishlunila KS Loška dolina, ki je pred dnevi, s pomočjo kmetijske zadruge iz Cerknice, postavila okoli spomenika lično izdelane klopi.

Slavko Brglez

Spomenik na Uliki v Loški dolini in mladinke v pogovoru s Suvorovom iz Raketa

Jakobski dol

Spomini še niso zbledeli

Domačini Jakobskega dola se še dobro spominjajo prav teh avgustovskih dni 1944. leta, ko je Karel Kladnik-Uroš pripeljal Hitlerjeve vojake, da so obkolili hišo Alojza Bračka prav takrat, ko so imeli v njej sestanek člani OF. Vdrli so v hišo, ubili Ernesta Goloba-Petra, ga pokopali v Bračkovu gnojšču, ostale člane pa so vklepane odpeljali v mariborske zapore. Le Vojko Lovše, ki je sedaj ravnatelj osnovne šole v Lovrencu na Pohorju in Lojze Bračko, sedanjí predsednik krajeвне organizacije ZB NOV, sta živi pričci tem dogodkom.

V spomin na ta tragični dogodek pred tridesetimi leti so Jakobdolčani praznovali minulo nedeljo z bogatim kulturnim programom, športnimi tekmovanji itd. Ze v soboto zvečer pa je zagorel mogočen kres.

V Jakobskem dolu poteka prav letos tudi 65 let od kar so napredni krajani na dvorišču gostilničarja Matije Peklarja organizirali veliko protestno zborovanje. Ravno takrat so namreč Nemci in njihovi simpatizerji kupili v neposredni bližini slovenske šole obsežno zemljišče na katerem naj bi začeli graditi nemško — »šuliferajnsko« šolo. Vendar že takratni napredni mladinci so ves gradbeni material, ki so ga pripeljali za gradnjo nove šole, ponoči odnesli in ga uničili ter tako pregnali ponemčevalce.

MIRKO VAUDA

Postojna

Takih izletov si še želimo

Sredi avgusta je organizirala mestna organizacija ZB NOV iz Postojne za svoje člane enodnevni izlet v Begunje, Vrbo, Kranj, Bled in Dražgoše.

V Begunjah smo si ogledali mučilnice, v katerih je krvavel in trpel naš človek. Vsem je dih zastal, ko smo se za nekaj časa preselili iz sedanosti za nekaj desetletij v preteklost. Marsikateri izmed nas je imel rošno oko, ko je čital plakate — sezname nedolžnih ljudi, ki so jih nemški razbojniki zverinsko mučili in kasneje ubili.

Teh hudih časov zares ne moremo pozabiti. Kaže pa, da so jih nekateri že pozabili, saj vemo, da je še veliko zveri, ki so krive za številne človeške pokole, še vedno na prostosti. Ne bi mogli trditi, da ti ljudje še zdaj ne živijo na sosednjem Koroškem in Gradiščanskem, ki si še kar naprej prizadevajo, da bi Slovence in Hrvate čimprej iztrebili. Toda zavedati bi se morali, da naši gradiščanski Hrvati in koroški Slovenci niso sami in da tudi mi še nismo pozabili Begunj in tistih mest, kjer je štiri dolga leta vladala njihova zverinska kultura.

Po obisku Begunj in Drage smo nadaljevali pot v Dražgoše, k spomeniku naše slavne epopeje. Kdor ni mogel priti do Bičkovske skale, si jo je lahko ogledal z daljnogledom.

Vsem izletnikom, ki smo bili prvokrat na obisku v teh krajih, nam bo ta izlet ostal v trajnem spominu. Seveda si takih in podobnih ogledov tudi v prihodnje nadvse želimo.

IVAN MEZGEC

Črna na Koroškem

Po poteh koroških bataljonov

Na pobudo krajeвне organizacije ZB iz Črne in tankajšnjega političnega aktiva krajeвне skupnosti, so v okviru 22. turističnega tedna organizirali pohod po poteh koroških bataljonov.

Ze zgodaj zjutraj se je 13. avgusta zbralo več kot 80 borcev, mladine in drugih iz Črne in Podpece, ki so skupaj krenili na ta veliki pohod. Med pohodom so se ustavili tudi pri tistih kmetijah na Lundranskem vrhu in Bistri, kjer so se največkrat ustavljali koroški bataljoni. Končni cilj pohoda pa je bil obisk partizanske bolnišnice B-11 v Bistri pod Belo pečjo, kjer so partizani bili težke boje z močnejšim okupatorjem.

Ena izmed številnih borb na tem področju je bila tudi 28. junija 1944. leta, ko so Nemci selili Plaznikovo družino. Okoli 110 dobro oboroženih SS policistov je spremljalo v zapor Plaznikove, ki so sodelovali s partizani. Prav to kolono je napadel prvi bataljon vzhodnokoroškega odreda in rešil Plaznikovo družino. Ze 13. avgusta 1944. leta so koroški bataljoni napadli Nemce v neposredni bližini Črne med eno največjih nemških ofenziv na Koroškem. Borba je trajala skoraj cel teden po vsej Koprivni in Bistri, dokler niso partizani s smelim jurišem pregnali Nemce iz Bistre.

V spomin na te dogodke praznujejo v

Mozirje

Okrepljene vezi

Občinska konferenca ZSMS Mozirje se je v začetku avgusta lotila pomembne delovne akcije, tudi z željo, da bi še bolj okrepila vezi med borci in mladino. Ideja o obnovi ene od partizanskih bolnišnic na Solčavskem, bolnišnice v Robanovem kotu, je sicer stara že vrsto let, prav letos pa so se mladi v Gornji Savinjski dolini akcije resno lotili in jo tudi uspešno izvedli. Mladi so sami zbrali potrebna materialna in finančna sredstva, pri čemer so naleteli na precej razumevanja občinske skupnosti in njenega združenega dela. Tabor za štirnednevno delovno akcijo v Robanovem kotu so pripravili z izdatno pomočjo občinskega štaba TO.

Akcija je dobila ime »Robanov kot 77«, mladinsko delovno brigado pa so poimenovali po heroju Slavku Slandru. Stela je 27 mladink in mladincev iz mozirske občine in pet brigadirjev iz pobratene občine Cajetina.

Brigadirji so se v štirih dneh resnično izkazali in upajo, da so dostojno nosili ime slavne partizanske brigade. Delo v strminah levega ostenja nad Robanovim kotom je od vseh zahtevalo resnično zavzetost in veliko naporov. Voljo

Črni 13. avgusta svoj krajevni praznik. Letos pa so se tem praznovanjem pridružili še graničarji iz bližnjih karavil in skupaj praznovali krajevni praznik in praznik graničarjev.

IGNAC ZDOVC

Črnomelj

Nov prapor v Črnomlju

Ob letošnjem praznovanju krajeвного praznika krajeвне skupnosti Črnomelj, ko prebivalci belokranjske metropole obujajo spomine na 11. in 12. avgust leta 1941, na dan, ko so belokranjski partizani pri železniškem nadvozu pri Vranovcih napadli italijanski vlak in s tem zanetili iskro upora v Beli krajini, so na slovesnosti podelili vrsto priznanj. Poleg tega pa so tudi razvili prapor krajeвне organizacije ZB NOV Črnomelj.

Ob tem praznovanju so tudi podelili pet »Plaket mesta Črnomelja«, ki so jih prejeli: ženski pevski zbor »Miran Jarc« iz Črnomlja ob 30-letnici delovanja, Anton Fabjan, Janko Banovec, Anica Skof in Anica Jankovič. Poleg tega so podelili še deset posebnih priznanj in petnajst značk OF, ki jih je zaslužnim meščanom namenila krajevna konferenca SZDL Črnomelj.

Prapor krajeвне organizacije ZB NOV Črnomelj je razvil belokranjski prvoborec Franc Košir, ki je ob tej priliki pozval vse prisotne, da po svojih močeh utrjujejo krajevno samoupravo, ki ima svoje zametke že med NOB.

S. DOKL

Ljubno na Gorenjskem

Številna praznovanja za praznik

Okupator je že kmalu po zasedbi naših krajev začel izvajati teror nad prebivalstvom, da bi že v kali zatri sleherni poskus upora. Tudi prebivalci vasice Ljubno na Gorenjskem niso bili izjeme. Zaradi sodelovanja v oboroženem odporu je okupator ze 24. avgusta 1941. leta pod vasjo ustrelil prvih pet talcev. Na mestu, kjer so omahnili pod strelki nacističnih zločincev prvi doma-

ez

ozirje
nbnne
bi še
adino.
n bol-
v Ro-
vrsto
Gornji
ili in
sami
ančna
pre-
sti in
a ští-
novem
močjo

in delovne vneme pa v vseh dneh ni
nikol. zmanjkalo. Kljub nepredvidenim
težavam so mladi akcijo pravočasno
končali in odprli obnovljeni del bolniš-
nice takoj po končanem delu.
Pri delu jim je z nasveti pomagal An-
ton Ikovic iz Solčave, ki je preživele
ranjence in tiste, ki so v Robanovem
kotu zanje skrbeli, tudi povabil na otvo-
ritev. Brigada Slavka Slandra je za vse
udeležence pripravila program in jih
kasneje pri Robanovi domačiji pogosti-
la s partizanskim golažem iz svoje ku-
hinje. V spomin na otvoritev in srečanje
ob njej so mladi vsem podarili majhni
reprodukciji slik bolnišnice v Robano-
vem kotu, ki jih je k njeni obnovi pri-
spevala slikarka Liza Lik.

Mladi v Gornji Savinjski dolini so pre-
pričani, da so s to akcijo dali tehten
prispevek k ohranjanju izročila borbe
in revolucije in so obnovo posvetili
praznovanju letošnjih jubilejev. Hkrati
upajo, da so se s tem skromno oddol-
žili vsem, ki so se za njih borili in pred-
vsem tistim, ki so za njih žrtvovali naj-
več kar so mogli — svoja življenja.

JANEZ PLESNIK

Le-
ružili
kupaj
aznik
OVO

V spomin na ta dan so domačini tudi
leto pripravili več prazničnih prireditev. V
petek, 19. avgusta so se razvrstila številna
sportna tekmovanja, že naslednji dan pa so
skupščina občine in družbenopolitične orga-
nizacije KS Ljubno pripravile proslavo v
domu TVD Partizan, kjer je o dogodkih
v Ljubnem med NOB in o povojnem razvo-
ju govoril predsednik skupščine KS Bog-
dan Ambrožič.

S proslave je delegacija odnesla tudi ve-
nec k spomeniku talcev. Ob tej priložnosti
so podelili številna priznanja in nagrade
zaslužnim družbenopolitičnim delavcem
Ivanu Langusu, Francu Zupančiču in Mar-
janu Erženu.

V pestrem kulturnem programu so se
številnim domačinom in gostom predstavili
pevi in recitatorji domačega kulturnega
društva.

Ivan Grad

Prijetno in veselo

Minulo nedeljo je majhna kraška vasica
Ivan Grad gostila okoli 150 borcev NOV,
borcev Kosovelove brigade, članov ZRVS,
ZK, občanov sosednjih vasi in drugih.
Vsem pa je pripravil prijeten sprejem bo-
rec Kosovelove brigade, Jože Lozej.

Obujali so spomine na vojna leta, na
enajst žrtev, ki jih je dala med NOB ta
majhna vasica. Vaška mladina pa je pri-
pravila udeležencem prijeten program.

O borcu Jožetu Lozeju pa je spregovoril
tudi dr. Polde Hladnik za katerega je dejal,
da je Lozej človek »samoseveca« s številni-
mi poklici. Še posebno pa je spreten pri
izdelavi sodov, katere izdeluje iz klanega
akacijevnega lesa. Svojo mojstrovino pa je
dokazal pri gradnji hiše, ki sta jo s pokoj-
nim očetom gradila celih 25 let. Zgrajena
pa je iz samega klesanega kraškega kamna.
Hišo si velja ogledati. Domačini Lozeja za-
radi mojstrovine imenujejo tudi »inovator«.

Harmonika in pesem sta odmevali še
dolgo v noč. Pršut in teran ter posebnosti
spečene na kraški kamniti plošči, bodo
obiskovalce Ivana Grada še dolgo spominjale
na prijetno srečanje.

L. KOTAR

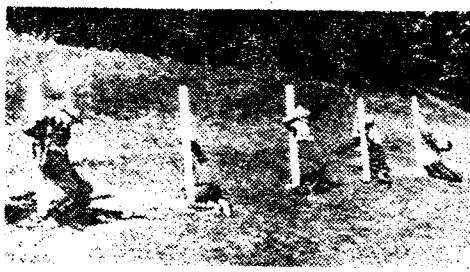
Gorje pri Bledu

Praznovanje ob delovnih uspehih

Pod Revovco v Spodnjih Gorjah pri Ble-
du so 28. avgusta 1941. leta nacisti ustrelili
prvih pet talcev na tem delu Gorenjske.
Svoja življenja so v povračilnem ukrepu
okupatorja, za likvidiranega izdajalca Ulčar-
ja, morali darovati Franc Soklič iz Krnice,
Jože in Karel Repe iz Spodnjih Gorij, ujeti
partizan Ivan Zupan iz Nomenja in Jože
Pikon z Blejske Dobrave. V spomin na ta
tragičen dogodek vsako leto na ta dan v
KS Gorje praznujejo svoj krajevni praznik.

Hkrati, ko se spominjajo prvih žrtev za
svobodo in še 154 drugih, ki so padli kot
borci in aktivisti ali pa so umrli v nacisti-
čnih taboriščih, ocenjujejo tudi svoje povoj-
ne uspehe, ki jih ni bilo malo, zahvaljujoč
predvsem enotnemu prizadevanju in požr-
tvovalnosti krajanov vseh enajstih naselij s
skoraj 3.000 prebivalci, od katerih jih je
tretjina redno zaposlenih.

Gorje so med NOB dale desetine prvo-
borcev in narodnega heroja Andreja Zvana-
Borisa. Žrtve, ki so jih dali Gorjanci, niso
bile zaman. Opazen je napredek KS Gorje,
še posebno v zadnjih nekaj letih, ko se vse
bolj uveljavljajo delegatski odnosi in pos-

Prvi talci pod Revovco v Spodnjih Gor-
jah ustreljeni 28. avgusta 1941. leta

pešena dejavnost družbenopolitičnih, društ-
venih in drugih organizacij. Na lanskem re-
ferendumu so se občani vseh petih enot z
veliko večino odločili za krajevni samopri-
spevek, s katerim bodo do 30. septembra
1981. leta zbrali nad štiri milijone din. De-
nar bodo namenili za celovito komunalno
ureditev. Doslej je od 34 kilometrov vseh
krajevskih cest asfaltiran le dober kilome-
ter. Že letos so obnovili mostove čez Ra-
dovno pri restavraciji Vintgar in v Grabču.
Varnostno ograjo ob cesti v Grabče so kra-
jani zgradili s prostovoljnimi delom. Za iz-
gradnjo vodovoda na Lazah je bilo vloženo
poleg 600.000 din še 1.131 ur prostovoljnega
dela. Računajo, da bodo vodovod zgradili
že letos za kar so dobili še dodatnih 300.000
din.

Do začetka letošnjega šolskega leta bodo
na novo prekrili streho na osnovni šoli in
asfaltirali šolsko igrišče in še nekaj več
kot kilometer ceste v Krnico. Pri tem se-
veda računajo na pomoč cestnega sklada.

Pomemben dogodek za vse Gorjance je
bil letošnji 16. in 17. julij, ko je njihova
godba na pihala, skupaj z vsemi krajskimi,
praznovala 70-letnico obstoja. Ob tej prilož-
nosti so tudi podpisali listino o pobratenju
s pevskim zborom iz Ribnice.

O uspehih, delu in načrtih v prihodnje
bo govoril na slavnostni seji na predvečer
praznika v Avli osnovne šole bratov Zvan
predsednik krajevnih skupnosti, Janez Pe-
terman. V nedeljo, 28. avgusta pa bodo
učenci osnovne šole, skupaj z domačo god-
bo na pihala, pripravili vsakoletni prome-
nadni koncert.

J. R.

Jesenice

Ponosni na zaupano dolžnost

Zastavonoše ZB NOV jeseniške obči-
ne se redno udeležujejo vseh spomin-
skih slovesnosti, proslav, srečanj bor-
cev, pohodov itd. Ponosni so za zaupa-
no dolžnost, ki jo s polno mero preda-
nosti tudi opravljajo.

B. B.

Zastavonoše ZB NOV jeseniške občine
ob nedavnem odkritju spominske plo-
šče osvoboditeljem v Kranjski gori.

Neki partizan, ki ga je močno presunil ta zločin, je že hotel, da bi vseh
pet ujetnikov postrelili pred mrtvim dekletom. Komisar Žorko je to prepre-
čil in ujetnike smo odgnali naprej za Kolenčevo hišo, kjer so Nemci ubili
s puškinim kopitom ujetega partizana Jožefa Gorjupa, doma iz Lazni. Tudi
tu so se ujetniki »zgražali« nad storjenim dejanjem. Nato smo jih odgnali
do Omevnikarjeve hiše, kjer so jih zaslišali in pozneje vključili v partizansko
brigado, da so pomagali nositi težko orožje in municijo. Čez nekaj dni se je
že pojavila v Mrzli rupi druga sovražnikova enota in od domačinke Veronike
Rupnik zahtevala pojasnilo, kaj je skrito oziroma zakopano na stezi nižje
od Kolenčeve domačije. Ker Veronika ni znala nemško, so sami ugotovili, da
na tistem mestu leži truplo mladega dekleta.

Ko se je še ta sovražnikova enota umaknila in smo imeli nekaj dni miru,
smo takoj odšli na teren in nabavili za bolnišnico še nekaj živine in živilskih
pridelkov. Nato se je začela zadnja velikonočna sovražnikova ofenziva, ki je
bila najhujša od vseh. Uprava bolnišnice nam je določila nove naloge in nekaj
tovarišev je odšlo tudi v operativne enote. Ko so v bolnišnici zavzeli var-
nostne ukrepe in ranjence spravili v skrišališča, ki so bila že vnaprej pri-
pravljena, so nam na ekonomat poslali kakih dvajset lažje ranjenih borcev,
da smo jih skrili po skalnatem pobočju Govcev. Ranjence je spremljala bol-
ničarka Danica Trčon, doma iz Renč in Viki Tratnik ter njega žena, ki sta
bila doma iz Idrije. Nekaj ranjencev, ki so težje prenašali napore, smo
skrili malo više nad barako ekonomata v Brusovi grapi in jih zamaskirali
z listjem. Ostale pa smo spravili višje in jih namestili za neko skalo, na
kateri smo potem postavili izvidnico. K nam so se zatekli še nekateri drugi
partizani.

Po namestitvi ranjencev, smo skrbno zamaskirali vse sledove in nato
opazovali okolico Mrzle rupe. Sovražnik se je pojavil kmalu za tem in skrbno
pregledal vse teren, nato pa postavil na ključnih točkah zasede. Pri Kolen-
čevi domačiji se je nastanilo večje število vojakov, med njimi tudi izvidni-
čarji, ki so iz različnih mest leželi na hrbtu skrbno opazovali z daljnogledi
vso okolico, posebno pa pobočje Govcev. Sovražnik je postavil zasede tudi
ob cesti Mrzla rupa—Hudo polje in ponoči kuril kresove tako, da je bila
cesta stalno razsvetljena in ob vsakem partizanskem poskusu prebitja čez
cesto so zaropotali skriti šarci. Nekaterim partizanom se je posrečilo prebiti
preko ceste ali hitro za tem so že padali v druge skrite zasede, ki jih je

Ivo Gabrijelčič:

In vendar ju niso našli

Prvi sovražnikov napad na partizansko bolnišnico »Franjo« in ustanovitev njene- ga sanitetnega ekonomata

sovražnik postavil nižje v Brusovi grapi. V Gocih, razen neke petkilogramske
angleške konzerve, nismo imeli nobene druge hrane. Konzervo je hranil kot
zlato rezervno Viki Tratnik. Poteklo je nekaj dni od začetka ofenzive, ko so se
pojavi angleška letala, ki so nekje odvrгла strelivo in hrano partizanom.
Nemci so hoteli pilote prevarati in so hitro zakurili nekaj kresov. Letala so
se približala in v nizkem naletu obdelovala sovražnikove položaje s strelji mi-
traljezov in bombami. Besni Nemci so nato streljali proti letalom s šarci.

Tretji dan nas je naša izvidnica opozorila na strogo tišino in najavila,
da se nam bliža neka sovražnikova patrulja, ki se spušča v našo smer iz
vrha navzdol po drči. Bila je to skupina domobrancev, ki je česala po tej
strani teren, naletela na žico partizanskega telefona in jo spotoma trgala.
Borec, ki je bil na izvidnici, je že pripravil angleško defenzivno bombo
»sipo«, da jo v primeru nevarnosti zabriše med domobrance. Domobranci so
šli prav ob skali tako, da smo jih slišali govoriti. Na srečo našo izvidnico
niso zapazili in so nadaljevali pot ob telefonski žici do Brusove grape, nato
pa odkorakali v Mrzlo rupo, verjetno poročat Nemcem, da v Govcih ni parti-
zanov. Nekaj časa za tem je pritekel izza neke skale malo više od nas neki
mlad petnajstletni partizan, ki je zaradi lakote in živčnega zloma popolnoma
obnemogel in začel vpiti na ves glas. Takoj smo ga pokrili z neko odejo in ga
utišali. Čez nekaj časa si je le opomogel.

Na četrti ali peti dan, ko smo bili zaradi lakote že vsi obupani, je Viki
odprl angleško konzervo, ki pa nas je vse razočarala. Vsebovala je samo
nekaj krompirja v slani vodi. Krompirjeve koščke je Viki porazdelil ranje-
nem, slano vodo pa smo vsak po nekaj požirkov popili. Po končani sovraž-
nikovi ofenzivi smo se z ranjenci vrnili v Mrzlo rupo, od koder jih je bolni-
čarka Danica s še drugimi borci osebja spravila nazaj v bolnišnico. V Bru-
sovi grapi pa smo ugotovili, da je sovražnik barako ekonomata zažgal, prav
tako je zažgal mesarsko delavnico in miniral Brusov mlin. Našega soborca
Stefana, domačina iz Mrzle rupe so Nemci ujeli, a jim je pobegnil. Jožka
Kolenca, domačina iz Mrzle rupe, ki je pekel kruh za bolnišnico in Pepča
Fodobnika iz Čekovnika, ki nam je bil dodeljen za voznika, so Nemci ujeli in
v Brusovi grapi ustrelili. V grapi ob vodi je ležal smrtno zadet tudi borec
Stanko Ožbet, doma iz Mira.

Najhujši zločin, ki ga je sovražnik zagrešil nad partizanskimi borci v tem
kraju, pa se je zgodil v bližini domačije pri Sedejčku. Sovražnik je zajel dva
italijanska partizana-garibaldinca, ki sta se pomikala po Brusovi grapi v smer
Gorenje Trebuše. Tovariš Viktor Ličar ju je sicer opozoril, da je tista smer
zelo nevarna, vendar žal nista upoštevala nasveta. Sovražnik ju je presenetil,
ujel, nato pa zverinsko mučil pri domačiji pri Čuku. Nekoliko nižje, pri
Sedejčku, so oba garibaldinca privezali skupaj za neki drevesni stor, med
nju pa namestili razstrelivo, zvezano z zažigalno vrstico, ki so jo iz varne raz-
dalje prižgali in ju dobesedno »minirali«, da je oba strahotno raztrgalo. Ta
grozni prizor sta nemočno gledala s pobočja Golcev Viktor Ličar in njegova
žena Danica, domačina iz Mrzle rupe.

(Se nadaljuje)

9

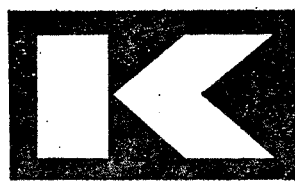
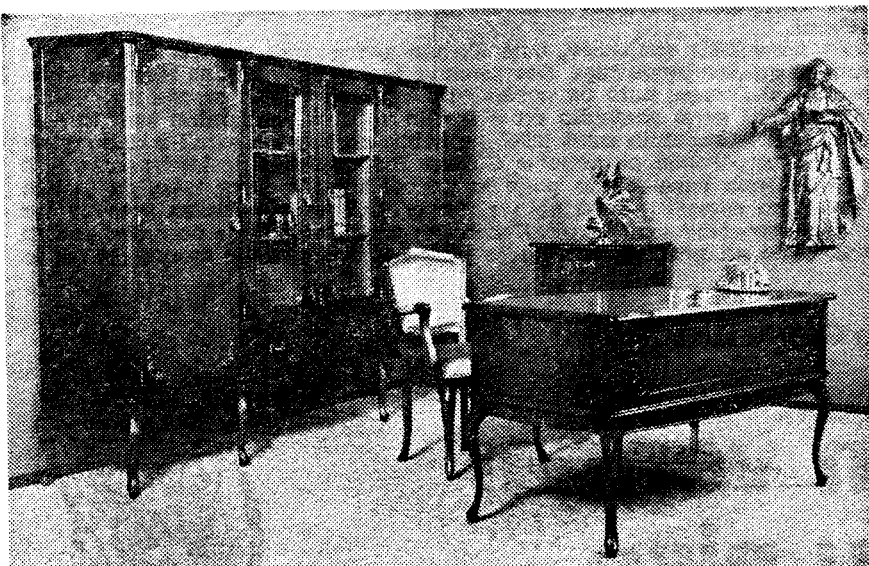

novoles
lesni kombinat
novo mesto

Cenjene potrošnike seznanjamo in priporočamo bogat asortiman naših proizvodov:

- stilno pohištvo za opremo vseh stanovanjskih prostorov,
- moderno pohištvo
- velik izbor gugalnikov
- vezane plošče
- rezan les
- elementi iz plastificirane iverice
- acrylno steklo in acrylni proizvodi

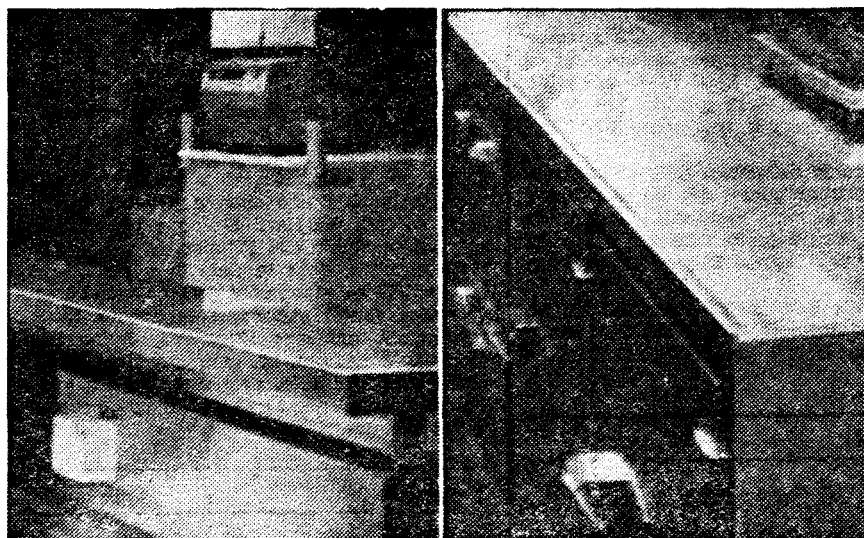
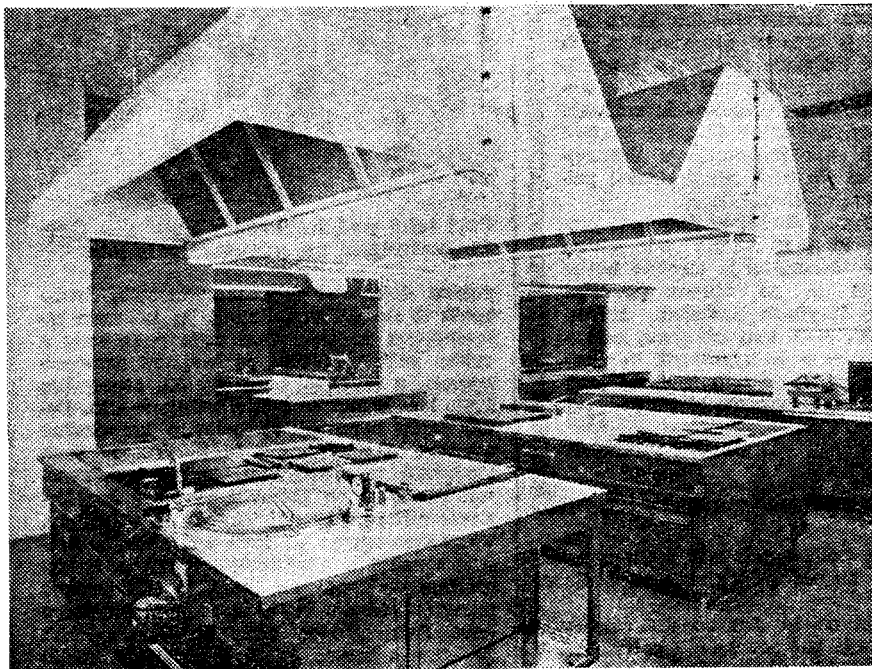
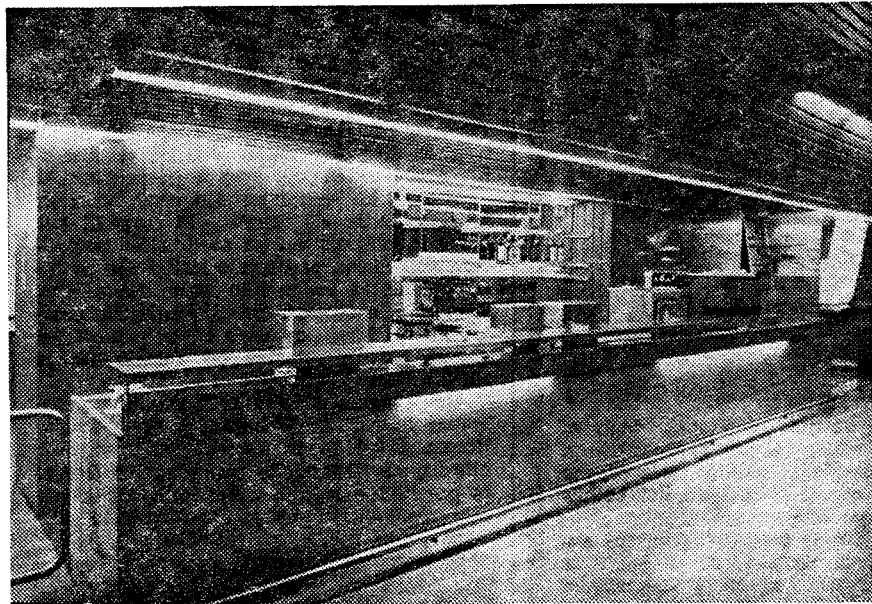
Obiščite nas v naši trgovini v Straži

KOVINASTROJ

**TOVARNA GOSTINSKE OPREME
61 290 GROSUPLJE**

IZDELUJEMO, MONTIRAMO IN PROJEKTIRAMO OPREMO ZA VSE TIPE KUHINJ, SLAŠČIČARN, SAMOPOSTREŽNIH RESTAVRACIJ IN DRUGIH GOSTINSKIH ALI SORODNIH OBRATOV

IZDELUJEMO TOPLOTNE, HLAJENE, NEVTRALNE IN KOMBINIRANE ELEMENTE, TOČILNE IN DRUGE PULTE, SAMOPOSTREŽNE IN OSTALE LINIJE

VRŠIMO RAZNE USLUGE

VSI NAŠI ELEMENTI SO IZ NAJKVALITETNEJŠE —
NERJAVEČE — INOX PLOČEVINE

LASTNI PROJEKTI BIRO
CENTRALNA SERVISNA SLUŽBA

61290 GROSUPLJE, ADAMIČEVA 36 — TELEFON: 77-411, 771-026

KUHINJA FORMA

FORMA je rezultat novih odnosov med oblikovanjem in tehnologijo. Ta rezultat je enotna delovna plošča z zaobljenim spodnjim robom prilagodljive dolžine do 280 cm.

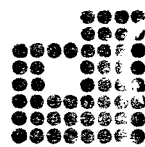
Krivina — vogali, predvsem na vratih, bogatijo kuhinjo in ji dajejo ekskluzivne estetske prednosti. Vsi vgrajeni elementi, štedilnik, napa, hladilnik in pomivalno korito, so prilagojeni kuhinji FORMA. Zato je ta kuhinja izdelana prav za vas.

TOVARNA POHIŠTVA
AJDOVŠČINA — JUGOSLAVIJA
TELEFON: (065) 81-011, 81-308, 81-018
TELEX: 34-240

SLOVINI

DELO

CASOPISNO
IN GRAFIČNO
PODJETJE, LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«.

FELEKS, štirinajstdnevnik
NAŠI RAZGLEDI, revija
AVTO, revija STOP, revija
JANA, ZABAVNIK.

ŽIVILSKA INDUSTRIJA

emba

Mercator-EMBA
Živilska industrija p. o.
— v sestavu
SOZD Mercator, n. sub. o.

61000 LJUBLJANA
SLOVENČEVA 21
Telefon 346 266, 346 273
Komerčila 346 288
Telex 31403
Žiro račun 50102-601-21179

NAGRADNA KRIŽANKA 156

156	NAJEMNINA STANOVANJA	PODROČJE	NAUK O ANALIZI	VRSTA SOLATE	MESTO V ITALIJI				
SESTAVIL: KOPRIVŠEK	ZACETEK DIRKE	SPANJE							
GORA V JULIJCIH									
SLOVESEN MIMOHO									
OSNOVA ANILINSKIH BARV									
NATIKALA						POŽELENIJE	TUPOLJEV	RAZTE- LESENJE	USMILJEN ČLOVEK
AMORET				SLABA MASCABA	POSTAVA				
M.IME					MESEC LANTAN				
TV 15	TESLA					AMERICI ANTIČNI JUNAK			
	OTOK ČAROVNICE KIRKE					OČE AZIJSKA DRŽAVA			
						M.IME			
						IGRA S KARTAMI			
						SOKRATOV TOŽNIK			
						SOBICA NA LAOJI			
						TOVARNA VERIG LESCE	ZGODEN		

LEPILA IN IZRAVNALNE MASE

nivedur
vodoodporna lepila za keramične
ploščice
viadur
izravnalne mase za betonske pode
vilaplan
izravnalne mase za strop in steno

nivelan
tankoslojni ometi za montažno gradnjo
vezur
montažni hitrovezni cement
hidrozan
masa za vodotesnost

CINKARNA & CELJE
METALURŠKO KEMIČNA INDUSTRIJA JUGOSLAVIJA TELEX 033517 BRZOLJAV CINKARNA CELJE POŠTNI PREDAL 22 TELEFON 23981-23982, 23983-23984

TOVARNA VERIG

Razpis nagradne križanke

Tovarna Verig Lesce, objavlja naslednjo križanko, katere rešitev nam pošljite do 8. septembra 1977. Pripravljeni sta že dve knjižni nagradi — »KOMANDANT STANE«.

Uredništvo in uprava

Nagradni kupon štev. 156

Ime in priimek:

Točen naslov stanovanja:

● Cilj: uvrstitev med najboljše

Vojaški klub »Ivan Cankar«, lanskoletni prvak, je znan predvsem po množičnosti v delu. S siehernim rodod novih vojakov, skozi pogovore in anketo, vodstvo kluba dokaj hitro pride do podatkov o glasbenikih, umetnikih, slikarjih, pisateljih, skratka do vseh tistih, ki so pripravljeni ustvarjati v prostem času. Vodja kluba, Vlado Nikolič, poudarja, da želijo vključiti v dejavnosti njihovega kluba kar največ vojakov, ki bodo tako ali drugače prispevali k pope-

dimo se torej na vseh področjih vojakovega vsakdanjika in če nam ne bo uspelo obdržati prvega mesta, se bomo vsaj potrudili uvrstiti med najboljše.

V klubu dela tudi vojak Niko Šuštaršič, doma iz Ljutomera. Pred odhodom k vojakom se je nepoklicno ukvarjal z novinarstvom, to je namreč njegov konjiček. Sedaj je v okviru kluba ustanovil dopisniško mrežo. Njegovi zvesti dopisniki, vojaki, mu pomagajo pri urejanju biltena, ki je zares odsev življenja in dela vojaškega kolektiva in obenem glasi-

Beseda, dve o vojaških klubih

ŽARIŠČA

V teh vročih dneh je dejavnost domala vseh vojaških klubov ljubljanskega armadnega območja dokaj pestra in živahna. V znamenju Titovih in partijskih jubilejev ter tradicionalnega tekmovanja »Iščemo najboljšo enoto« se je začel množični juriš na vrh, za naziv najboljšega. Zato ni nič čudnega, da smo ob nedavnem pogovoru z voditelji in vodstvi nekaterih vojaških klubov ničkolikokrat prisluhnili njihovim snovanjem in mnogim napovedim za letošnjo uvrstitev. Vsi torej upajo na prvo mesto, čeprav se zavedajo, da naslov najboljšega osvoji le eden. In v taki naglici in vnemi se človeku zazdi, da je najtežje vodstvu kluba Ivan Cankar. Lani, ob dnevu JLA, je bil ta klub proglašen za najboljšega. Vodstvo pa se zaveda, da je prvo mesto veliko težje braniti, kot pa se boriti zanj.

vprašanje, deset sekund za razmišljanje, odgovor in mnenje žirije... Tega tekmovanja so se, poleg množice vojakov, ki so glasno bodrili svoje predstavnike, udeležili tudi vojaki glasbeniki in recitatorji iz kluba.

In začel se je boj znanja. Med mnogimi vprašanji iz življenja in dela tovariša Tita, smo zapisali eno: »Kdaj je mladi Josip Broz občutil delavsko solidarnost?«

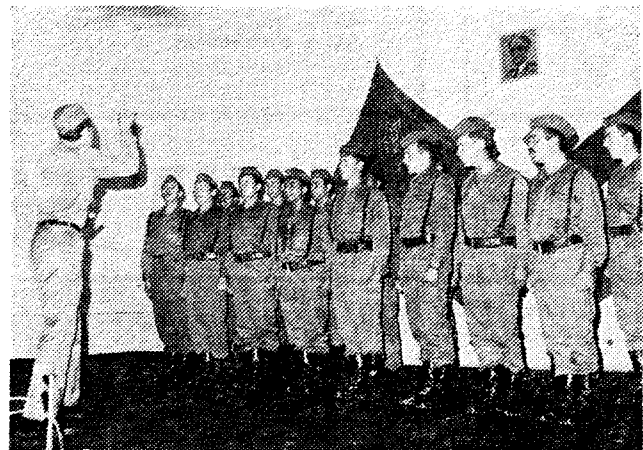
»Odgovor je bil popolnoma pravilen«, in sledil močan aplavz. Nato pa je pred tekmovalce stopil vojak Janez Tolar, doma iz Škofje loke. Njegova harmonika in nekaj narodnih viž in spet aplavz navdušenja.

Sledilo je vprašanje za tekmovalce in nastop ma-

molčala. In to je bilo prvo znamenje o dejavnosti vojaškega kluba, saj je vsaka enota pela drugo pesem. Pripadniki sieherne temeljne enote so se namreč naučili več partizanskih ali domoljubnih koračnic, a vendar je ena od teh izrecno njihova. In tako se v tej enoti ne sliši, denimo, »deseta«, ampak četa »Mi smo mlada vojska Titova«, »Komandanta Staneta«, ali četa »Na juriš«, in tako naprej.

In ne samo to! V okviru kluba, v isti vojašnici, delujeta tudi dva vojaška pevski zbora, saj je ljubiteljev partizanskih in revolucionarnih pesmi med vojaki zelo veliko. Toda v pevski zbor pridejo lahko le tisti z izredno dobrim posluhom.

Pevce vodi vojak Dragan

— Tudi takrat, ko je enota na poligonu, vojaški klub poskrbi za razvedrilo vojakov. Mladi umetniki radi stopijo na partizanski oder.

stritvi in poglobljanju družbenega in družabnega življenja v enoti in ki bodo negovali zdrave in resnično tovariške odnose med vojaki. Zato ni redek pojav, da vojak ali skupina vojakov iz ene od naših republik oziroma pokrajin seznanijo ostale pripadnike enote s preteklostjo in sedanjostjo svojega domačega kraja. Tako se v organizaciji vojaškega kluba redno vrstijo takomenovane vojaške tribune, na katerih teče beseda o Makedoniji, Hrvatski, Sloveniji, Vojvodini... »Trudimo se tudi,« pravi vodja kluba tovariš Vlado, »še vnaprej vzdrževati in poglobljati vezi med vojniki in mladino iz bližnjih vseh. Gostje našega kluba so pogostoma tudi partizanski borci in narodni heroji Slovenije, ki našim vojakom z razumljivo in s preprosto besedo spregovore o boju ljudstva v naši ožji in širši okolici... Tru-

lo vseh vojakov — ne le tistih, ki ga urejajo.

Toda, to še ni vse! V klubu deluje tudi dramska sekcija, ki jo vodi vojak Srdjan Todorović. Z igrkami iz partizanskega življenja ter nastopom recitatorjev je ta skupina obiskala bližnje vasi in kraje. Julija so gostovali v Godoviču in Otaležu, pa še marsikje; svoje vezi z mladino občine Vič pa so še okrepili.

»Navdušeni smo nad prisrčnostjo in gostoljubjem tukajšnjih ljudi. Naše trdne bratske vezi bodo ostale trajne,« poudarja vodja dramske in recitatorske skupine.

Za konec naj omenimo še to, da klubska knjižnica razpolaga z blizu sedem tisoč knjigami v vseh jezikih naših narodov in narodnosti, kar velja tudi za časopise in revije. Zato je prav knjižnica postala zbirališče vseh tistih, ki so navdušeni nad lepo in

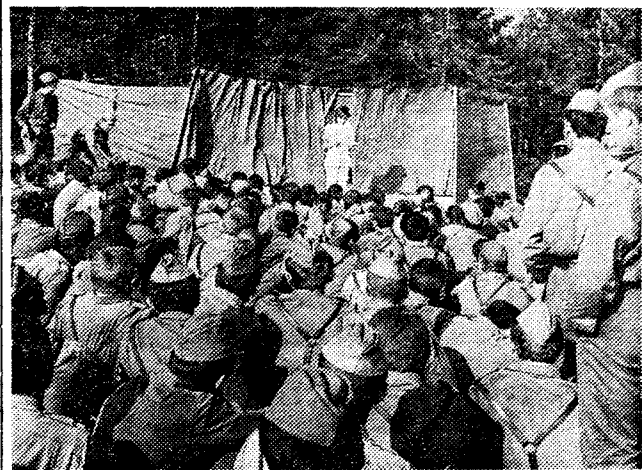
umetniško besedo ali pa se redno zanimajo za dogajanja v svojem rojstnem kraju. Pa še to: za vse vojaške klub — trikrat tedensko — predvaja filme; umetniške, dokumentarne, ljubezenske... Doslej so si vojaki, v svojem klubu kajpada, ogledali blizu petdeset različnih filmov.

● Učimo se o Titu

Ob nedavnem uspešnem zaključku mladinske politične šole »Tito, partija, revolucija« je vojaški klub »France Prešeren« veliko prispeval k sklepnemu tekmovanju najboljših vojaških skupin. A ni šlo le za znani »kviz sistem«:

Tudi med taktičnimi vajami poskrbi vojaški klub, da vojaki obiščejo in si ogledajo muzeje naše novejše zgodovine.

Redne vaje in nove pesmi za bližajoči se dan enote.

lega vojaka Sava Tasića iz Vranja. In tri »kola« na piščalki. Zatem se je pojavil vojak, ki se je začel šele pri vojakih ukvarjati s poezijo. S preprosto, a vendar prisrčno besedo, je bral svoje verze o tovarišu Titu. Iz pesmi z naslovom »Hvala Titu« nam je uspelo zapisati le zadnja verza vojaka Vasila Dimitrovskega, strojnega ključavničarja iz Prilepa.

»Tito, vodja partizana, Tito, ponos naših dana.«

● Pesem, izročilo NOB

V zgodnjih jutranjih urah smo potrkali na vrata vojašnice, katere klub nosi ime Srečka Kosovele. Vojaška pesem je odmevala na vse strani, medtem pa je razglasna postaja

Mihajlovič, učitelj glasbe iz Sremske Mitrovice. In ker se mu je, tako kot vsem pripadnikom enote »Mi smo mladi partizani«, mudilo na poligon, za daljši razgovor dejansko ni bilo časa. Na kratko je povedal:

»Starejši so nas učili in nam pripovedovali, da jih je pesem bodrila in vodila v nove juriše in zmage. In ker smo vojaki dolžni varovati to, kar so oni ustvarili, ta naloga pa ni lahka, bomo s pesmijo, ki prihaja iz naših src, lažje premagali prenekatero težavo na naši bojevnikiški poti...«

Dragan je odhiti. Pridružil se je svoji enoti, kjer se je pridružil pesmi »Hej brigade«.

Tekst in fotografije
BRANE JAKOVLJEVIČ

Brat je bil tako konspirativen

Nepričakovano sem neznan, a veselo družbo, zatekel za mizo na domačem vrtu v Britofu pri Kranju. Drobili so spomine na vojne dni in kmalu sem se zapletel v pogovor. Poznal sem le Ano Vesel, ker sem pred letom dni pri njej iskal podatke o njenem bratu Leopoldu, ki ga je doma ubila črna roka.

»To je Rozka Kern,« mi je Ana predstavila žensko poleg sebe. »Njen brat Crni je bil komandir kranjske čete VDV.«

»Že dvakrat sem vas iskal doma,« sem dejal Rozki in jo seznanil, da zbiram podatke o njenem bratu, a je dosedanja bera dokaj borna.

»Brat je bil tako konspirativen. Doma nikoli ni pripovedoval o akcijah, čeprav je kot komandir skupine VOS in pozneje komandir čete VDV, veliko vedel. Tudi mene tišči v srcu, ker ne vem, kako je padel. Vem le to, da je padel na Francetovem travniku v Dragomljah pri Ihanu. V boju s smrtjo se je zaradi izgube krvi žejen plazil proti potoku kjer so ga zjutraj našli mrtvega. Z njim je isto noč padel še tamkajšnji domačin. Vaščani so naredili krsti in ju pokopali v isto jamo. Crnija, ki ga nihče od domačinov ni poznal, so položili spodaj, domačina zgoraj. Pa tako rada bi slišala izvirno pripoved o bratovi smrti od

Ana Vesel iz Britofa številka 13 in Rezka Kern, sestra komandirja kranjske čete VDV Franca Kerna-Crnija.

kakšnega soborca, vedevejevca, ki je bil tisto noč z bratom. Kam so šli, od kod so se vračali. So bili v zasedi Nemci, domobranci ali raztrganci...?»

»Moj brat Leopold je bil vaški zaupnik VOS in je podatke dajal Crniju (Francu Kernu), zato so ga ubili črnorokci,« je dodala Ana. »Brat Matevž pa je že 1942. leta padel nekje na Dolenjskem in za njegov grob sploh ne vemo. Mene so vlačili po zaporih v Kranju, Begunjah in Nemčiji. Turizem je eno, spomini na tiste čase pa drugo. Kar stisne me pri srcu, ko jih gledam, kako se šopirijo po naši zemlji. Vem, niso bili vsi Nemci zlobni, pa tudi mladi niso krivi za grehe staršev, a vseeno se vedno spominim, ko jih srečam kako so ravnali z menoj in kakšne sledi so zapustili širrom po Evropi.«

Spomini so bežali od enega do drugega dogodka, od tega do onega padlega borca ali umorjenega aktivista. Kot podobe iz sanj so pred nami v mislih vstajali oni, ki jih že zdavnaj ni več med nami. Nad nami so se bohotile veje jabolk ali hruške in zastirale soncu pogled na preresno družbo za ta poletni čas.

JOŽE VIDIC

● Ravnace vabijo

Dne 4. septembra letos bo v vasi Ravnace tradicionalno vsakoletno srečanje borcev, aktivistov, mladine, občanov in prijateljev Bele krajine in borcev 15. SNOUB. Ob tej priložnosti bo moderniziran del ceste v vaseh Dole, Drage in Ravnace. Postavljeno bo dvojne spominskih obeležij in urejeno grobišče padlih na Zumberačkem pokopališču Svetica Zbranim bo spregovoril dr. Jože Brilej, predsednik ustavnega sodišča SRS.

Vabimo vas, da se srečanja udeležite v čim večjem številu.

Pripravljalni odbor

● Borci 18. divizije na obisk v Gorski Kotar

Občini Delnice in Vrbovsko sta povabili odbore borcev 18. divizije, vseh treh brigad — Levstikove, 9. brigade in desete brigade ter Jurišnega bataljona naj ob 34. obletnici ustanovitve brigad in divizije in ob prazniku občine Delnice obiščejo Gorski Kotar. To pobudo smo radi sprejeli. Odbori brigad in divizije so, sporazumno s predstavniki občin Gorskega Kotara, pripravili obisk za večje število borcev.

V soboto, 10. septembra se bomo z avtobusi odpeljali iz Ljubljane preko Kočevja v Delnice, kjer bo ob 10. uri ljudsko zborovanje. Po kosilu bomo obiskali še najpomembnejše kraje Gorskega Kotara oziroma kraje, v katerih so se enote 18. divizije bojevale in živele med novembrom leta 1943 in februarjem leta 1944. Z nami, borci 18. divizije, bodo tudi mladinske enote, ki gojijo izročilo naših enot, gimnazijski orkester iz Kočevja in Partizanski pevski zbor. Slednja bosta v Delnicah tudi nastopila. Vsi se bomo še istega dne vrnili.

Odbori 18. divizije brigad in jurišnega bataljona pa že razmišljajo o veliki proslavi in srečanju vseh borcev 18. divizije ob 35. obletnici njene ustanovitve, ki bo prihodnje leto.

● Borcem 13. proleterske brigade Rade Končar — brigade heroja

Petega in šestega novembra letos bomo na Trsatu pri Reki praznovali 35. letnico 13. proleterske brigade Rade Končar, odlikovane z redom narodnega heroja. Borci 13. proleterske brigade Rade Končar, ki žive v Sloveniji (največ jih je v Kopru, Ilirski Bistrici in Novi Gorici), prosimo, da se do 25. avgusta 1977 javijo na naslov: podpolkovnik Ivica Škreblin, Dom JLA, Ljubljana.

● Zahvala

Za izkazano pozornost in poklonjeno darilo ob mojem 65. rojstnem dnevu, se občinskemu odboru ZZB NOV Izola najtopleje zahvaljujem.

Vladimir Dujmovič

● Srečanje v Kobjeglavi

Vse borce JUŽNOPRIMORSKEGA ODREDA NOV in aktiviste OF vabimo na tovariško srečanje, ki bo v

KOBJEGLAVI na Krasu, dne 25. septembra 1977 ob 11. uri

Skupaj bomo obudili spomine na našo znagovito borbo ter proslavili slavni 40. letnici ustanovitve KP Slovenije ter prihoda tovariša Tita na čelo KP Jugoslavije.

Na sporedu bo kulturni program, med katerim bo govoril tovariš Branko BABIČ.

Poskrbljeno bo tudi za partizansko okrepčilo.

Pripravljalni odbor

Borcem

*Nepozabni, ki ste se borili,
da svobodna nam je očetnjava,
za bodočnost našo kri prelili:
hvala vam in večna slava,
večna slava!*

*Mladi smo in šibke so nam roke,
plamen vaš pa naša srca greje,
da pogumno, zvesti domovini,
čuvamo kot vi vse naše meje,
naše meje!*

Zofija Šater

Sredi maja smo na pokopališču v Prevaljah pokopali aktivistko OF Zofijo Šater rojeno na Brdinjah leta 1917. S prvimi koroškimi partizani je aktivno sodelovala od leta 1943. Februarja 1945 so jo gestapovci zaprli v Dravograd, nato pa prepeljali v Celovec in Dachau. Letos je prejela red zaslug za narod.

Ivan Logar

Zadnjega maja so v Kotljah pokopali Ivana Logarja, Nacesnikovega Anzana, z ilegalnim imenom Švajc. Rodil se je leta 1909. Od leta 1943 je delal za NOV, zadnji dve leti vojne pa je bil borec v Vzhodnokoroškem odredu. Bil je nosilec vrste odlikovanj. Pri Nacesniku je bil leta 1943 ustanovljen prvi odbor OF za Kotlje in Brdinje, pozneje pa javka, preko katere je odšlo med partizane več fantov.

Mihael Jan

V Podkrajju pri Velenju smo se 24. junija letos poslovi od Mihaela Jana, borca Tomšičeve brigade, VDV in KNOJ. aZ svoja junaštva je prejel več odlikovanj. V svobodi je bil večkratni udarnik rudnika lignita v Velenju. Ohranili ga bomo v lepem spominu.

Ladislav Bitenc

Dne 24. junija letos smo v Podkrajju pri Velenju pokopali Ladislava Bitenca, rojenega leta 1911 v vasi Breg v žalski občini. Kot aktivista narodnoosvobodilnega gibanja so ga Nemci zaprli že 15. julija 1941 in ga poslali v Dachau, od koder se je vrnil šele po koncu vojne in se takoj vključil v obnovo domovine.

Andrej Mokina-Jaki

Pri Šentjakobu na Koprivni na Koroškem smo 21. maja letos pokopali Andreja Mokina — Jakija. Že od prvih začetkov je bil sodelavec partizanov, marca 1943 pa se je tudi sam aktivno vključil v NOB. Rodil se je v revni delavski družini leta 1910 in večino svojega življenja preživel v gozdovih, saj se je v njih rodil, delal in se boril.

Franc Pogorelnik

Marca smo se na pokopališču v Doliču zadnjič poslovili od Franca Pogorelnika. Skoraj vso vojno je bil aktivni borec NOV, pozneje pa oskrbnik partizanskih Paučkovih bolnišnic pod Malo Kopo. Iz naše sredine ga je iztrgala kruta bolezen.

Anton Tamše

Na pokopališču v Doliču smo marca pokopali Antona Tamšeta. Že od začetka vojne je tesno sodelo

val s partizani in zaradi tega so ga okupatorjevi pomagači Ukrajinci leta 1943 tako pretepli, da je imel posledice pri sluhu in vidu. Ostal nam bo v spominu kot zvest tovariš.

Franc Uršej

Pri nesreči pri delu je aprila omahnil v smrt Franc Uršej, aktivni borec NOV. Kot mlad fant je najprej sodeloval kot obveščevalec in vodič, nato pa je stopil v brigado. Pokopali smo ga na pokopališču v Doliču.

Ivan Klemenc

Pred kratkim smo se na pokopališču v Sentilju pri Mislinji poslovili od Ivana Klemenca, borca — mitraljezca Šercerjeve brigade. aZ svoja medvojna dejanja je bil odlikovan z redom zaslug za hrabrost in rdom zaslug za narod.

Julka Fabjan-Sonja

Dne 19. junija je umrla obveščevalka Kokoškega odreda Julka Fabjan—Sonja. Med njenim pogumnim in vestnim delom so jo ujeli Nemci in jo zaprli v begunjske zapore. Posledice mučenja so jo že pred leti priklenile na posteljo in ji izkopale prezgodnji grob na pokopališču v Šmartnem pri Slovenj Gradcu.

Frančiška Zabukovec

V Lrahovem smo se junija letos poslovili od partizanske matere Frančiške Zabukovec. Rodila se je pred petinosemdesetimi leti v vasi Lipsenj. Kot aktivistka j za cilje NOB delovala že od leta 1942, enako tudi njenih šest otrok. Svojim sovaščanom bo ostala v lepem spominu.

Marija Ožbolt

Pred 88. leti se je v Novem Kotu rodila Marija Ožbolt. Ob okupaciji se je takoj vključila v OF. Italijani so jo leta 1942 z družino internirali na Rab, brata in sina pa ustrelili. Mož ji je umrl na Rabu, ona pa se je leta 1943 z otrokom vrnila v požgani dom in takoj spet začela delovati za NOB. Dne 26. maja letos smo jo pokopali v Stari cerkvi pri Kočevju.

Marija Mohar

Rodila se je leta 1899 v Malem Logu. Pozneje se je z možem preselila v Mozlj, kjer se je ob okupaciji z družino takoj vključila v OF, julija 1942 pa je odšla med partizane. Sodelovala je tudi v roški ofenzivi, nato pa se je naselila v Muho vas, kjer je sprejemala kurirje TV-12 in TV-13. Pokopali smo jo 20. maja v Kočevju.

Jože Kermolj

Dne 2. junija smo se v Svetem pri Komnu poslovili od tovariša Jožeta Kermolja, ki je umrl v starosti 61 let. Po ujetništvu v Afriki je prišel v 3. prekomorsko brigado, kjer je dobil čin vodnika in pozneje podporočnika. Idejno prepričanje ga je vodilo v vrste komunistov, kjer je deloval vse do smrti. Pomembno je tudi njegovo povojno delo, pri katerem je znal prishuhni ti utripu kraške vasi.

Anton Švajger

Anton Švajger se je rodil 20. marca 1915 v Crnomlju. Od leta 1941 do 1943 je bil v raznih italijanskih taboriščih, leta 1943 pa je stopil v NOV. Ob ustanovitvi 1. slovenske artiljerijske brigade je bil najprej dva meseca namestnik komandanta štaba 1. divizije, nato pa od februarja do septembra 1944 komandant štaba zaščitnega bataljona. Po osvoboditvi je ostal v aktivni vojaški službi. Pokopali smo ga 4. junija na pokopališču na Žalah.

Ludvik Devetak

Tridesetega junija je na Vrhu sv. Mihaela v Italiji umrl Ludvik Devetak, star komaj 52. let. Ob razpadu Italije se je vključil v Južno-primorski odred. Pozneje je bil v inženirskem bataljonu 30. divizije kot politdelegat voda. Demobiliziran je bil leta 1947 iz 2. divizije KNOJ. Zelo pomembno je njegovo povojno delo v boju za pravice Slovencev v Italiji in pri sodelovanju z matično domovino. Bil je pobudnik pobratenja Vrha s Podnanosom in vrste srečanj. Vsem bo ostal v lepem spominu.

Emil Strniša-Sam

V petinosemdesetem letu starosti je v Ljubljani umrl Emil Strniša — Sam, nosilec partizanske spomenice 1941 in drugih odlikovanj. Kot šestnajstletni mladenič se je pridružil Maistrovim borcem, nato pa naprednemu političnemu gibanju. Ob okupaciji je bil organizator OF na železnici, delal pa je tudi v VOS. Najprej so ga zaprli Italijani, spomladi 1944 pa so ga Nemci poslali v Dachau in Mauthausen.

Matko Kac

Na draveljskem pokopališču v Ljubljani smo se julija poslovili od Matka Kaca, rojenega leta 1921 v Hrušici pri Jesenicah. Kmalu po okupaciji je postal član OF v jeseniški železnici, junija 1943 pa se je vključil v Prešernovo brigado. Do leta 1959 je bil aktivni oficir, nato pa marljiv delavec v ZRVS.

Alojz Komac

Dne 24. junija letos smo se v Kanalu zadnjič poslovili od borca NOV Alojza Komaca, rojenega leta 1915 v Soči pri Trenti. Bil je borec Rezijanskega bataljona, nato pa borec v komandi mesta Bovec. Njegovi tovariši ga bomo ohranili v lepem spominu.

Alojz Fink

Po težki bolezn nas je zapustil tovariš Alojz Fink, rojen 13. septembra 1900 v Velikem Širju pri Zidanem mostu. Bil je borec 3. bataljona Dolenjskega odreda.

Jože Rotenkajzer

V Planini pri Rakeku smo se marca letos poslovili od enainosemdesetletnega Jožeta Rotenkajzerja, borca za severno mejo, udeleženca NOV, člana ZK, uglednega družbenopolitičnega delavca in očeta dveh padlih partizanov. Za svoje delo je prejel več odlikovanj in priznanj. Ohranili ga bomo v trajnem spominu.

POSLOVNO ZDRUŽENJE PROIZVAJALCEV TEKSTILA IN KONFEKCIJE

modna hiša
LJUBLJANA

Biro: Ljubljana, Miklošičeva 8/1
Poštni predal: 535
Telefon: tajništvo 24 808
računovodstvo: 24 807
Teleks: 31 231

Pred nakupom jesenske in zimske garderobe ne pozabite obiskati MODNE HIŠE v Ljubljani, ki je za ta čas pripravila bogat asortiment otroške, moške in damske konfekcije.

Modni kroji, visoka kvaliteta materialov in dostopne cene, ki jamčijo dober nakup.

MODNA HIŠA vas pričakuje

Pred dnevi se je iz Kruševca vrnila brigada 1. Savinjske čete, ki je delala s drugimi izmeni MDA Kruševac 77. Čeprav je bila to prva samostojna brigada, ki jo je kdajkoli imela občina Zalec, je povsem opravičila svoj obstoj. Se več, bila je celo druga najboljša. Pa ne samo po doseženih delovnih rezultatih marveč tudi po discipliniranosti, urejenosti, pripravljanju stenskih časopisov, izdajanju biltenov.

Zalska brigada, ki jo je sestavljalo 19 brigadirjev iz Savinjske doline in 13 brigadirjev iz Kruševca, je bila po starostni strukturi najmlajša. Kljub temu so se enakovredno merili z brigadami iz Travnika, Varaždina in Kruševca. Skupno z brigadama iz Bosne in Hrvatske so postali kar štirikrat udarni ter tako prejeli trak »14. oktobra«, največje priznanje akcije. V bitki za delovno normo so mladi Savinjski dosegli na povprečno dobre rezultate.

O velikih prizadevnosti brigadirjev 1. Savinjske čete pa zgovorno priča tudi dejstvo, da je kar 11. brigadirjev postalo udarnikov.

Brigadirska pesem je utihnila, ženket lopat in krampov je zamrl, a spomini na brigadirsko življenje so ostali. Ko smo pričakali brigadirje ob njihovi vrnitvi pred poslopjem Druženopolitičnih organizacij, so bili polni spominov na minule dni.

Kruševac 77

ŠTIRIKRAT UDARNI

Brigadirji 1. Savinjske čete

MILOJKA TOMAŽIČ — najboljša brigadirka 2. izmene MDA Kruševac 77: »Moji vtisi na brigadirsko življenje so najlepši. Čeprav je bilo včasih težko, so bili težki trenutki v hipu pozabljeni, ko se je oglasila brigadirska pesem. Ob pesmi pa nobeno delo ni bilo pretežko. Izredno tovarišstvo, ki je vladalo med nami, nam je vlivalo vedno znova novih moči. Spopadli smo se z naravo in zmagovali in to ne samo na trasi. Poleg dela smo tudi obiskovali politično šolo ter številne druge tečaje in seminarje. Z mnogimi sem pozno v noč pripravljala kulturni program, stenske časopise in brigadirske bilene. Skratka, dela je bilo toliko, da je primanjkovalo časa za počitek. Najlepši dan v mojem brigadirskem življenju pa je bil moj rojstni dan. Brigadirji iz Travnika so mi namreč v celoti posvetili kulturni program ter mi ob večernem tabornem ognju, v imenu vseh brigadirjev izmene, izročili veliko torto in prekrasen šopek rož. Brigadirsko življenje me je toliko prevzelo, da se mu ne bom zlepa odpovedala.

MARJAN GABERSEK je bil najboljši brigadir 1. in 2. izmene MDA Kruševac 77:

»Se preden sem se odločil, da postanem brigadir in se vključim v prizadevanja mladih mladinskih delovnih akcij pri doseganju delovnih rezultatov mladinskega prostovoljnega dela, sem sklenil, da bom prizadeven pri delu in dal od sebe največ, kar bom lahko. Prav ta moja odločitev je vplivala na to, da me je ob koncu akcije vodstvo MDA Kruševac 77 proglasilo za najboljšega brigadirja 1. in 2. izmene. Ne vem ali sem si to resnično zaslužil ali ne. Delal sem pač kolikor sem lahko. V brigadi sem bil prvič in prav gotovo ne zadnjič. Brigadirsko življenje me je toliko navdušilo, da mu bom po-slej ostal zvest, čokler bo mogoče.

Vsem mladim priporočam, da se spoznajo z brigadirskim življenjem in ne odlašajo z odhodom na delovne akcije.

DARKO NARAGLAV

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE
REVOLUCIONARNIH TRADICIJ
V OGLEDALU NAŠEGA ČASA

Slovenci v Srbskem Polju

Bilo je leta 1944/45, ko se je skupina šestnajstih partizanov (15 Slovencev in eden Zagorac) pripeljala skozi sovražnikov obroč iz Vratnika pri Senju proti Staremu Selu pri Otočcu v Liki. Menda so prišli iz Primorja čez Vratnik pri Senju, skozi vasi Vrziči in Crni Kal te preko prevala Škorin Klanac prišli v vas Srbsko Polje. S seboj so nosili zastavo (partijsko ali brigadno!).

V Srbskem Polju jih je pričakal terenski aktivist, predsednik NOO, ki jim je oskrbel prostor za počitek in hrano. Eden izmed partizanov omenjene skupine (Slovenec) je med počitkom v Srbskem Polju odlično igral na harmoniko tamkajšnjega terenskega aktivista.

Zagorac je želel z eno samo besedo ilustrirati težave partizanskega življenja, ko je rekel po kosilu: »Eto što ti je partizanski život; jednom si gladan da crkneš, a potom sit da pukneš!«

Ker je bilo omenjeno območje obdano z obročem ustašev, četnikov in nemško vojsko, je vodil omenjeni terencec skupino partizanov od Srbskog Polja po njemu poznanimu terenu do Kosmačevega Jezera in jih usmeril proti Staremu Selu pri Otočcu v Liki.

Tiste, ki bi se utegnili na osnovi omenjenega opisa prepoznati, prosim da se javijo pisмено na naslov:

Ivan Katalinić
Ul. Ive Senjanina 17
48000 OTOČAC LIKA

3. srečanje aktivistov OF in borcev NOV Notranjske

Glavni odbor za pripravo srečanja aktivistov OF in borcev NOV Notranjske, obvešča vse preživle aktiviste in borce, da bo 3. srečanje aktivistov OF in borcev NOV Notranjske dne 11. septembra ob 10. uri pred Domom JLA na Vrhniki.

Vabimo vse preživle borce in aktiviste, da se tega srečanja udeležijo!

ODBOR

Bivši taboriščniki, oglasite se

Vabimo vse, ki so bili v taboriščih smrti Jasenovac, Stara Gradiška in Lepoglava, da nam pošljejo svoje naslove. Prosimo, da nam sporočite tudi naslove tistih, ki so v taborišču umrli ali bili pobiti.

Z urejanjem evidence vseh Slovencev, ki so bili v času okupacije odpeljani v zgoraj imenovana taborišča, se želimo vključiti v velikem jubilejnim letu naše ZKJ in tov. Tita tako, da bomo proslavljali v delovnem smislu.

To smo dolžni storiti predvsem zaradi tisočev mrtvih tovarišic in tovarišev, ki so bili zverinsko mučeni in pobiti v teh taboriščih. Mnogo jih je pomrlo od lakote ter nalezljivih in drugih bolezni.

Enako smo dolžni to delo opraviti tudi zaradi vseh preživelih taboriščnikov, med katerimi so danes mnogi potrebni posebne družbene in tovariške pomoči. Želimo pa se tudi medsebojno povezati in bolje organizirati.

Mladi generaciji in celemu svetu moramo povedati, da se kaj takega ne sme nikoli več ponoviti. Naše mlajše generacije vse premalo vedo o grozodejstvih, ki so jih počenjali fašistični okupatorji in njihovi pomagači med zadnjo vojno pri nas in drugod po svetu.

Področje bivšega taborišča v Jasenovcu je že urejeno. V nekdanjem taborišču Stara Gradiška pa se že drugo leto pripravljajo in obnavlja zloglasna »trdnjava« imenovana »Kula«, v kateri bo muzej. Odkriti nameravajo tudi veliko spominsko ploščo z imeni vseh, ki so bili v tem taborišču.

Nadalje se pripravlja tiskanje velike spominske knjige ali celo zbirke več knjig z opisi dogodkov v tem taborišču. Zato pozivamo vse preživle, tudi tiste, ki so že izpolnili vprašalnik za Stara Gradiško, da se čimprej javijo po pošti na naslov:

JERNEJ BOROVIK, Sentjur pri Celju, Ulica Skladateljev Ipavcev 29 — tajnik pripravljalnega odbora za Slovenijo ali po telefonu na naslov: Ivan Gabrič, predsednik pododbora za Slovenijo, Dobrna 23 pri Celju. Št. tel. 063 778007.

Borcem Dolenjskega odreda

Ob praznovanju praznika občine Trebnje vabimo vse nekdanje borce Dolenjskega odreda NOV in POS, da se v čim večjem številu udeležijo osrednje proslave, ki bo dne 3. septembra 1977 ob 14. uri na Trebelnem pri spomeniku Gubčeve brigade.

Po slavnostnem delu proslave bo tovariško srečanje z nekdanjimi borci Gubčeve brigade, bataljona VOS, aktivisti OF, mladino in drugimi.

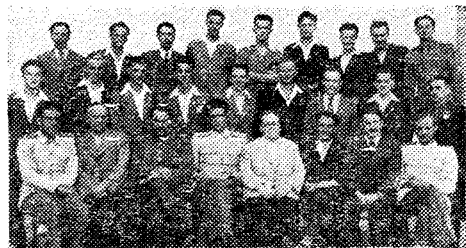
Posebni vabil ne bomo pošiljali, zato naj bo to obvestilo tudi vabilo.

Nasvidenje na Trebelnem!

Odbor Dolenjskega odreda

Srečanje maturantov

Dne 3. septembra letos (ob 10. uri) prirejamo v domu VVI Strunjan tovariško srečanje maturantov prve nižje gimnazije VVI Armijskega invalidskega doma 4. armije v Ljubljani. Da bi se po tridesetih letih lahko vsi živčiči dobili na srečanju, objavljamo fotografijo maturantov, profesorjev in vodstva doma, ki je nastala 19. junija 1947. leta.

Na fotografiji so v gornji vrsti od leve proti desni: Vilko Jeraj, Ernest Bric, Stanislav Bole iz Sežane, Lipiška 14, Drago Kobe iz Vinice, Anton Onič iz Polčan, Maks Dolenc, Rado Jaklič. V srednji vrsti so: (za prvega ne vemo imena), Ivan Mihalič, Vinko Kobal iz Sanabore, Justin Grosar iz Sempetra pri Novi Gorici, Ul. Prekomorskih bigad 104, Danilo Benčiča iz Goč pri Vipavi, Zorko Vidmar, Komen 1/a, Janez Stopar, Jože Šafer in Štimac Vid. V spodnji vrsti so prof. Prijatelj, prof. Sivec, prof. Span, major Nudorfer in drugi, katerih imen se ne spominjamo.

Posebna vabila za srečanje ne bo, ker ne poznamo naslovov. Prosimo tovariše, ki so obdržali osebne zveze, da se o srečanju obvestijo! Občinske odbore ZZB NOV in vse, ki prejemale TV 15 naprošamo, da ugotovijo, če se kdo od tovarišev nahaja na njihovem terenu in da ga o srečanju obvestijo. ODBOR

Borcem Gubčeve brigade

V soboto 3. septembra ob 14. uri bo v gozdu pri Trebelnem, kjer je bila ustanovljena Gubčeva brigada, proslava 35. obletnice ustanovitve brigade in praznika občine Trebnje. Skupno z nami se bodo proslave udeležili prebivalci občine Trebnje, ki bodo tudi letos slavili svoj praznik z novimi gospodarskimi uspehi.

Na proslavo posebno vabimo borce Dolenjskega odreda, bataljona VD in politične aktiviste.

Po proslavi, na kateri bo govoril nekdanji politkomisar Gubčeve brigade Janez Vipotnik, bo tovariško srečanje.

Do Trebnjega je dobra zveza z avtobusi in vlaki. Iz Trebnjega — na Trebelno in nazaj — bo vozil posebni avtobus. Zadnji avtobus bo iz Trebnjega na Trebelno odpeljal ob 12.30 uri izpred stavbe občinske skupščine, nazaj v Trebnje pa ob 19. uri.

Za letošnjo jubilejno proslavo bodo vsi udeleženci Gubčeve brigade in svojci padlih prejeli osebna vabila. Kdor vabila ne bo sprejel pomeni, da odbor nima njegovega naslova. V takem primeru vas naprošamo, da pošljete svoj točen naslov odboru, da bo izpolnil evidenco.

Nasvidenje na Trebelnem!

Odbor borcev
4. SNOUB »Matija Gubec«

POGOVOR S PARTIZANSKO MAMICO

»Lepo je, veš, mama, lepo je živeti, toda za kar sem umrl, bi hotel še enkrat umreti!«

KAREL DESTOVNIK-KAJUH

V majhni vasi Tržič, v krajevni skupnosti Struge, živi skromna, dobra in skrbna partizanska mati, Ivana Križman-Perinova mati.

Večkrat sem jo opazoval, kako s počasnim korakom, odeta v črno, stopa po vaški poti. Izpod črne rute zre v daljavo dvojno utrujenih pogledov in na izmučenem obrazu se ji pozna, da je dosti prestala. Morda misli na svoje drage, ki jih je izgubila? Kdo ve? Morda so ji mis-

vi, njen najljubši častnik TV 15 Cisto narahlo, kot bi se bala, da ga bo poškodovala, ga je položila na mizo in s tihim, prijaznim glasom odzdravila. Poprosil sem jo, da bi mi kaj povedala o svojem sinu Jožetu, padlemu partizanu. Popravila si je črno ruto, otožni pogled uprla nekam v daljavo in začela svojo pripoved:

— V družini se mi je rodilo pet otrok. Najstarejši sin Jože, o katerem me spra-

ti leta 1943 je bil dodeljen na kurirsko postajo TV 14. Njegov delokrog kurirske poti je bil Kočevski rog — Kočevje—Struge, skratka območje Dolenjske in Bele krajine. Pozneje so ga, kot zanesljivega borca, premestili v Centralno tehniko KPS, kjer je delal kot strojnik pri tiskanju denarja in druge partizanske literature. Jože se podnevi ni oglašal doma. Prihajal je le ponoči.

Prvič je domačo hišo obiskal podnevi takrat, ko je minar raznesla Edvarda...

Za trenutek je Perinova mama prekinila pripoved in potem nadaljevala z nekoliko tišjim, bolj žalostnim glasom:

— Dne 3. novembra 1944 nas je obiskal v spremstvu petih soborcev. Nakupili so tri vozove živeža, ko so jih še isti dan odpeljali. Sin Jože, soborca Zmago in Lojze, so prvi večer prenočili pri nas. Naslednji dan so odkupili še dva vozova krompirja... Jožeta in tovariše sem opomnila na nevarnost. Vendar mi je Jože odgovoril, da je v hribu v zasedi 31. divizija. Pred njihovim odhodom smo se dogovorili, da bo na Vrhu izstrelil rafal iz mitraljeza, kot znak, da so srečno prispeli. Na poti iz Strug proti Zvirčam so naleteli na domobrance. S strani Dvora in Ribnice so bili obkolljeni! Jože je dvignil mitraljez in pokosil stražarja ter stekel naprej. Iz hiše pri Tincu je pritekel domobranec in s prvim strelom pretrgal nit življenja sinu Jožetu.

● »Obšla me je zla slutnja!«

Strel iz mitraljeza in posamezne strele sem slišala tudi jaz, ko sem stala na vrtu... Obšla me je zla slutnja!

Naslednji dan je prikorkala v Struge kolona domobrancev in pri Lipi povedala, da je padel sin Jože. Ko me je Pavlinova mama o dogodku obvestila, nisem mogla verjeti. Zaradi sigurnosti je šla naslednji dan pogledat moja mama. Vrnila se je s

pritrilnim odgovorom. Ker si vaščani niso upali do nje, sem sama vzela voz in šla v spremstvu Pavlinove mame na Zvirče. Na kraju smrti sem imela kaj videti! Sin Jože je bil slečen, sezut in na prsih mu je zevala globoka rana. Obekli sva ga v suknjič, v katerem sem bila oblečena, ga zavili v rjuho in ga odpeljali mimo minskih polj domov v Struge. Zaradi bojazni, da ga bova morali sami pokopati, sem ga v mrtvašnico... Prišlo je najtežje! Pet minut pred pokopom, četrtega pogrebca ni bilo. Mislija sem, da ga bom morala zamenjati jaz. Mati pa pogrebca lastnemu sinu! S ceste sem poklicala mladega fanta... Tako sem bila rešena najhujšega.

Spet je utihnila in potem rekla:

— Gorje mu, kdor v nesreči biva sam!

● »Naj bo vedra vaša mladost!«

Počasi je Perinova mama sklenila pripoved. Popravila si je črno ruto in po licih sta ji zdrseli veliki solzi. Rad bi jo vprašal še marsikaj! Izraz na obrazu mi je govoril, da želi ostati sama. Da bo lahko premišljevala o njih, ki jih je neizmerno ljubila. Še danes, po tolikih letih, je žalostna a ponosna, da so dali svoja življenja za domovino in prepričana, da je na njihovih življenjih sezidana nova, socialistična samoupravna Titova Jugoslavija.

»Naj bo vedra vaša mladost!« je še rekla. »To želim vsem mladim, ne samo v Strugah, srečno in veselo mladost jim želim, da bi jo preživeli lepše kot smo jo mi in naši otroci!«

Ko sem se vračal proti domu, se mi je zazdelo, da slišim šumenje domačih gozdov in šelestenje trav ter v njih Kajuhove besede:

»Lepo je, veš, mama, lepo je živeti, toda za kar sem umrl, bi hotel še enkrat umreti!«

STEFAN KAPLAN, 8. r.
Osnovne šole Struge

Mladi iz Strug zvesto stopajo po revolucionarnih poteh

kramljanje

Predstavljamo vam Evo Medveščak in njeno pisemce:

»Občudujem svojo staro mamo,« je zapisala. »Bila je preprosta žena, delavka, a vendar je našla toliko časa, da je pisala tudi pesmi. Da piše pesmi, je povedala le meni, ko sem bila stara osem let... Po njeni smrti sem našla več kot sto pesmi. Občudujem jo tudi zato, ker je pesmi pisala med vojno in v njih povedala tisto, kar so se drugi bali celo misliti. Najbolj mi ugaja njena pesem o mladem kurirju, ki je padel pri opravljanju kurirske naloge. Ta pesem je bila vseč tudi skladatelj in jo je uglasbil. Da se ji vsaj malo oddolžim, večkrat obiščem njen grob.«

Hvala za povedano, draga šestosolka iz Solkana! Žal pa nam nisi zaupala imena svoje stare mame in ne tega, kdo hrani več kot sto njenih pesmi, napisanih med vojno. Če jih imaš doma, jih kar pošlji! Morda bo katera izmed njih našla svoje mesto v zakladnici »partizanske ljudske pesmi«. Zanima nas tudi pesmica o mladem kurirju in ime skladatelja, ki jo je uglasbil.

Se pohvala Stefanu Kaplanu iz Struge: zapis o Perinovi mami je lep, pretresljiv.

Kaže, da je naša prošnja v zvezi s karticami padla na plodna tla. Ne mine dan, da bi se nas kdo izmed naših mladih sodelavcev, bralcev, ne spomnil. In tako, pred današnjim slovesom, Lilijani Gartner iz Mojstrane, ki preživlja počitnice v Novigradu, za tople pozdrave najlepša hvala!

Ogledate pa si jih lahko med kramljanjem.

Lepo pozdravljeni!

Milena

„Nemci gredo!“

K nam je prišla Vladovita Vidmar-Majda. Pripovedovala nam je o mnogih dogodkih med osvobodilno vojno, enega izmed njih sem zapisala:

Dobila je nalogo, da se s štirimi partizani prebije proti Jezerskem. Vsi prehodi in mostovi so bili zastraženi. Iskali so kaj varnega, kaj takega, česar Nemci niso zastražili. Končno so staknili nekaj. To ni bil pravi most, ampak dva hloda, položena čez potok. Najprej so šli čez most fantje. Zdaj je bila vrsta na tovarišici Majdi. Na sebi je imela težke čevlje, velik plašč in nabito poln nahrbtnik. Ni še prišla do polovice zasilnega mostu, ko se je zbala vode pod seboj. Tovarišem je klicala, da ne more čez, fantje pa ji niso mogli pomagati. Eden se je znašel. »Nemci gredo!« je zakričal. Vladovita Vidmar-Majda je takoj pozabila na težko opremo in vodo pod seboj. V trenutku je bila na drugem bregu. »Drugače ni šlo,« so se ji opravičevali.

MIRA ŽGUR, 5. c
Osnovna šola Janka Premra-Vojka, Koper

PROGLASITEV PERINOVE MAME ZA MLADINSKO MAMICO — Na izredni seji osnovne organizacije ZSM Struge so sprejeli sklep, da bodo Perinovo mamico proglasili za mladinsko mamico. In na proslavi letošnjih velikih jubilejev v Strugah, ki je bila maja, so jo vprašali: »Pred krajanji Strug vas vprašam, če želite postati naša mladinska mamica?« Odeta v črno, je tiho odgovorila: »Želim!« Ni bilo časa, da bi ji krajanji izkazali čast s ploskanjem, kajti prekinil jih je mladinski pevski zbor s pesnijo »Za vasjo je čredo pasla«.

li zaplapolale daleč na otok Rab, kraj mučeniške smrti njenega moža? Ali pa v Zvirče, kjer je pod strelom izdajalcev padel sin Jože? Je oživel spomin na Vidmarico, dolino pri vasi Potiskavec, kjer je mima raznesla sina Edvarda? Se v sebi pogovarja s hčerko Jožico, ki živi v Zagrebu, prvo partizanko naše kraja in prvo voljeno javno predstavnico mladinske organizacije v Sloveniji? Ali pa s hčerko Metko, nekdanjo partizansko bolničarko in pogumno članico VOS, ter njeno družino na Vrhniki? Morda misli na desetino in desetino partizanov in partizank, soborcev njenih otrok, ki so se ustavljali v njeni hiši?

● Da, takšna je Perinova mama!

Da, takšna je Perinova mama! Vedno zamišljena, otožna, predvsem pa dobra, kot vse partizanske matere. Vedno je pripravljena pomagati človeku, prav tako kot je bila pripravljena med vojno pomagati partizanom, narodnoosvobodilnemu gibanju.

Ko sem jo obiskal, je sedela za veliko kmečko mizo in prebirala, kot sama pra-

šuješ, se je rodil leta 1924. Svoja otroška leta je preživel kot vsi kmečki otroci v tistih težavnih letih. Obiskoval je šolo in hodil na pašo. Po končani ljudski šoli, je že kot deček začel delati na cesti in gozdu. S priloženim denarjem si je kupil kolo, kar je bilo takrat, za naš kraj, prava redkost.

Pa so se začeli nad našo domovino zgrinjati še temnejši oblaki.

● Imela je sina, Jožeta

Ob kapitulaciji Jugoslavije je Jože poskrbil veliko orožja in municije. Vse je ob prihodu prvih partizanov izročil njim. Spomladi leta 1942 je na mojo željo začel nositi partizanom hrano. Z njimi smo bili zgovorjeni tako, da bo sedel pod veliko smreko nad Ogrincovo hišo in zvižgal melodijo »Na Planincih«. To je bil nekak razpoznavni znak. To je trajalo vse do meseca maja leta 1942, ko je osemnajsetletni doživel ognjeni krst v napadu na belogardistično postojanko pri Sv. Antonu nad Zdensko vasjo. Kot partizan je stopil najprej v Ferdovo četo, nato v Cankarjev bataljon, pozneje v Cankarjevo brigado. Pole-

besede in dejanja

● Grške počitnice za jugoslovanske dinarje

Dobri grški trgovci so začeli vabiti Jugoslovane v svojo sončno domovino in ko so prve lastovke iz severne sredozemske dežele videle, s kakšno pozornostjo so jih sprejemali potomci starodavnih Helenov, so začeli številni Jugoslovani obračati hrbet Jadranu in so se raje odločili za počitnice ob Egejskem ali Jonskem morju.

Njihov turistični dinar, ki je izgubil precej veljave ob Jadranu, jo je spet pridobil ob grškem morju.

Lani, ko je Grčija doživljala največji turistični bum v svoji dolgoletni turistični zgodovini, je bilo v tej deželi na dopustu okrog pol milijona jugoslovanskih turistov. Letos računajo, da bo ta številka še večja, čeprav so Grki od lanskega leta močno podražili svoje turistične usluge: menijo, da bo Homerjevo domovino letos obiskalo najmanj 600.000 in največ 700.000 naših državljanov.

TELEKS — 10. avgusta 1977

● Tovarna delala samo 40 dni

Pred 40 dnevi so v Strumici svečano izročili namenu novo tovarno za predelavo in konzerviranje zelenjave. Njena letna zmogljivost je 20.000 ton konzerv, stala pa je več kot 170 milijonov dinarjev. Tovarna je bila zgrajena predvsem zato, da bi predelala več kot 60.000 ton zelenjave, ki jo pridelajo na tem območju. Toda upi pridelovalcev so se vsaj za zdaj izneverili, kajti tovarna je spet zaprla vrata. Pa ne da bi bilo premalo surovin ali kakšne druge težave te vrste. Tovarna ne more delati, ker nima vode!

Po poprejšnjem dogovoru bi Mestni vodovod v Strumici moral zagotoviti tovarni do prvega junija letos določene količine vode. V ta namen je bilo posebej investiranih 15 milijonov dinarjev. Toda Vodovod ne samo da ni pravočasno zagotovil vode iz bližnjega akumulacijskega jezera, temveč se je pokazalo, da te vode sploh ni dovolj. V Mestnem vodovodu se izgovarjajo na slabo kakovost vodovodnih cevi, delavci pa so ogorčeni, kajti v starem obratu so morali za 60 odstotkov zmanjšati proizvodnjo, ker so preselili stroje v novo tovarno, zdaj pa tam stojijo. Delavci računajo, da bodo izgubili letos kakih 20 milijonov dinarjev.

PO TANJUGU

● Za počitek ne bo časa

V pomurskih vaseh te dni hitijo s komunalnimi deli: polagajo asfalt, vgrajujejo cevi za kanalizacijo, kopljejo jarke za vodovod. V mnogih krajih obnavljajo tudi gasilske ali vaške domove ter delajo to in ono. Nič čudnega, če je domala povsod živahno, saj v Pomurju ni kraja, ki ne bi imel vsaj enega samoprispevka, soboška občina pa je po tem celo republiški rekorder.

Ko se bo poletje prevesilo v jesen, se bodo naloge krajevnih skupnosti razširile tudi na druga področja. Politične akcije se bodo vrstile druga za drugo, in za počitek resnično ne bo časa. Pred vsemi drugimi pa je treba opozoriti na priprave na volitve, ki bodo v prihodnjih mesecih poleg pri-

prav na partijske kongrese in obveznost v aktivnosti vse naše družbenopolitične skupnosti. Čeprav pri tem še nismo le na začetku, saj gre za stalnost prizadevanj in priprav, se vendarle približujemo vrhu, od katerega bo v prihodnje v marsičem odvisna učinkovitost, zrelost in odmevnost našega samoupravnega družbenega sistema. Krajevne skupnosti imajo pri tem še kako pomembno vlogo.

VEČER — 18. avgusta 1977

● Zdravilo za železnico

Za naše železnice, ki zaposlujejo v 250 TOZD 135.000 ljudi, se je vendarle našlo ekonomsko zdravilo. Pred kratkim podpisani družbeni dogovor o ekonomskih in drugih ukrepih, ki bodo železnici zagotovili normalne možnosti za gospodarjenje, železničarjem omogoča, da končno zapeljejo na pravi tir.

Dogovor predvideva, da republike in pokrajine brez vračila kompenzirajo železniškimi transportnimi organizacijam del stroškov za reprodukcijo in to v odvisnosti od obsega dela, kakovosti prevoznih storitev in izboljšanja organizacije prevoza.

Železničarji vidijo realne možnosti za izboljšanje položaja zlasti v dejstvu, da bodo odslej že v začetku vsakega poslovnega leta vedeli, koliko sredstev lahko v njem realno pričakujejo od družbe v obliki kompenzacij, kajti v dogovoru je zapisano, da se kompenzacija »določa v tekočem letu za naslednje leto«.

Vse kaže, da so končno vendarle našli pravo »zdravilo« za izgube, ki so kronična bolezen naših železnic, kajti odslej te ne bodo samo knjižile izgub in ob koncu vsakega leta pisale družbi računa.

Ta kakovostno novi odnos med družbo in železnico bo onemogočil uporabo stroškovnega načela, poslovanje po »odprtem računu« in se prisotno pojmovanje, češ da je železnica »državno podjetje«.

Seveda je kompenzacija samo del dohodka. Ostali dohodek bodo morali železničarji sami ustvariti, in to z večjo produktivnostjo, boljšo kakovostjo storitev in varčevanjem. Železnica se mora obrniti h gospodarstvu in njegovim potrebam, ker si bo samo s kakovostnejšim in varnejšim prevozom izborila zaupanje uporabnikov. To pa spet pomeni več dela, boljše delo in seveda tudi večji dohodek.

Za letošnjo jesen pa je napovedan še en družbeni dogovor, ki bo za železničarje izredno pomemben. Gre za družbeni dogovor o jugoslovanski prometni politiki, ki naj izbori železnici ustrenejše mesto na našem transportnem tržišču. Namen tega dogovora je čimbolj racionalna delitev dela med posameznimi prometnimi vejami. Za železnico pa to še posebej pomeni preusmerjanje blaga, ki ga prevažajo po suhem na srednjih in daljših razdaljah, na železniške trole. VEČER — 18. avgusta 1977

● Zakaj je Hitler spet zanimiv

Dve evropski reviji z visoko naklado, zahodnonemški »Der Spiegel« in francoski »Paris Match«, sta skorajda istočasno izšli s Hitlerjevo sliko na naslovni strani. Prva je ob tem objavila »anketo« med mladimi Nemci, druga pa »raziskuje podzavest« najhujšega zločinca v zgodovini človeštva. Pred tem so v Zvezni republiki Nemčiji predvajali dokumentarni film, dolg dve uri in pol, »Hitler, neka kariera«, ki so ga posneli po uspešnici Joachima Festa.

Francoski tisk se ob tem sprašuje, ali gre za naključje, ali pa za sinhronizirano akcijo, katere cilj je rehabilitacija Hitlerja, nacizma in fašizma. Kot pripominja glasilo KP Francije »Humanité«, gre za očiten poskus, da bi Hitlerja prikazali bolj kot človeka, ki je znal Nemčiji vrniti nacionalno identiteto, ki je odpravil brezposelnost, zgradil ceste, usposobil nemško gospodarstvo, ki je bilo izčrpano po prvi svetovni vojni, vzpostavil socialne zakone in utišal veliko buržoazijo, kot pa kot krvavega diktatorja. List poleg tega poudarja, da se vse to dogaja »v času, ko brezposelnost narašča in ko je v vseh slojih prebivalstva čedalje bolj čutiti posledice gospodarske krize«.

Tudi najnovejša številka lista »Le Monde« izraža zaskrbljenost sprči »aktualizacije« Hitlerizma. »Le Monde« v uvodniku na prvi strani piše o »neonacizmu v Nemčiji« in poudarja, da je tudi sam Willy Brandt ob tej priložnosti izrazil zaskrbljenost v pismu sedanjemu kanclerju Helmutu Schmidt. Pariški dnevnik hkrati ugotavlja, da je »zaradi odkrite dejavnosti neonacističnih skupin prišlo do spora znotraj zahodnonemške socialdemokratske stranke«.

DELO — 23. avgusta 1977

Rado Jelinčič, Karel Kumše:

DELO GORIŠKEGA VOJNEGA PODROČJA (14)

OD MARCA 1944 DO OSVOBODITVE

Ta sovražnikova enota SS je stela okoli 120 vojakov. Po kratkem posvetu komandanta Karla Kumšeta in politkomisarja Janeza Slovenca se je komisar umaknil z ostalim moštvom komande področja in zaporniki v Gornjo Branico. Komandant področja in komandir čete Ljubo sta šla v desetino, ki je stela 12 borcev in imela 2 mitraljeza, v zasedo: Nemce naj bi zadrževali tako dolgo, da bi se področje izmaknilo sovražniku na varno, proti Gornji Branici. Ko so Nemci v koloni prišli do vasi Štjak, jih je desetina urno napadla, še preden so se razvili za boj in začeli obkoljevati vas. Po enournem spopadu pri zadrževanju sovražnika je dobil komandir komandantov nalog, da pokliče oba mitraljeza in da se skupaj umaknejo za področjem proti Gornji Branici. Ko je borbeno desetina komande področja s komandantom čakala na ulici za farovžem mitraljeza in njegovega pomočnika, so Nemci že prodirali skozi vas. Takrat je nemški vojak s šarcem (mitraljezom) pritekel tik pred borce iz desetine in se vrgel na tla pred šarca, da bi jih pokosil, saj so bili oddaljeni le deset metrov. Preden pa je nemški mitraljezec vzel borce desetine na muho, ga je komandant področja pokosil z brzostrelko in tako omogočil umik desetini, ki je zadrževala sovražnika, da se je področje umaknilo brez izgub.

Sovražnik je imel v tem spopadu 2 mrtva in 3 ranjene, borbeno desetina pa 2 mrtva; padla sta mitraljezec in njegov pomočnik. Padla sta zato, ker jima je odpovedal mitraljez. Odnegli so ju s seboj in ju naslednji dan pokopali na pokopališču Goče z vsemi takratnimi vojaškimi častmi. Za pohod Nemcev je obveščevalka Zora zvedela od kmetice, ki je delala na polju. Sovražnikovo kolono so kmetje hitro opazili in poročali naprej.

Naslednji dan, 30. julija 1944, je bila nedelja. Tega dne je bilo na travniku med Gornjo Branico in Gabrjem veliko ljudsko zborovanje primorskega ljudstva. Na zborovanju je govorila Lidija Šentjurčeva o priključitvi slovenskega Primorja k maticini Sloveniji. Govorila sta tudi vodja ruske in angleške misije pri 9. korpusu NOV in POJ. Zborovanja se je udeležilo okoli 6000 ljudi; največ so prišle ženske iz vse Primorske, Trsta, Gorice, Vipavske doline in s Krasa. Mladina in žene so prišli organizirano iz več krajev z zastavami. Zborovanje je trajalo od 13. do 15. ure popoldne. Ljudstvo pa se je začelo zbirati že v jutranjih urah in nadaljevalo srečanje ves dan. Komanda goriškega vojnega področja je s svojimi borci zavarovala zborovanje tako, da so zasede in patrulje budno pazile, če bi se kje pojavile sovražnikove enote. V ta namen je bila organizirana tudi široka obveščevalna služba oziroma omrežje po okoliških vaseh. Zborovanje je uspelo.

Že naslednji dan, 31. julija 1944, so Nemci v jutranjih urah prišli iz Štanjela proti Gornji Branici. Patrola komande področja je se spopadla z nemško kolono in jo zadrževala tako dolgo, da se je področje premaknilo na drug položaj. Iz Gornje Branice so krenili pri Rihemberku (danes Branik) čez progo Gorica-Sežana, nato čez Kras, prek Železnih vrat v Renče oziroma na grad Spinjolišče. Tu so se nastanili in delovali nadaljnje tri mesece.

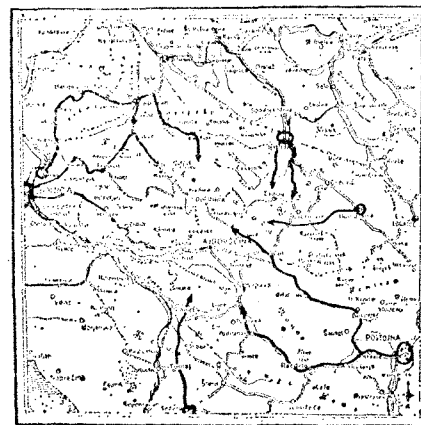
Sovražnikova decembrska ofenziva, ki je trajala od 19. decembra 1944 do 6. januarja 1945, se je od prejšnjih razlikovala predvsem v treh značilnostih:

1. V dotedanjih ofenzivah so sodelovale v prvi vrsti enote, sestavljene iz vojakov nemške narodnosti, manj pa je bilo italijanskih in domobranskih kvistinskih enot. Tokrat so razen nemških uporabili v večjem obsegu še italijanske, domobranske, nedičevske in druge enote.

2. Druga značilnost te ofenzive je bila v tem, da je bil njen cilj potisniti narodnoosvobodilne enote v Vipavsko dolino ter jih tam razbiti in uničiti, potem pa z verigo novih postojank ob robu visokih planot zavarovati strateško pomembno pot Gorica—Vipava—Postojna.

3. Tretja značilnost pa je bila v tem, da so se v drugih ofenzivah naše enote navadno izmikale nemškim udarcem in poizkusom obkoljevanja, takrat pa so celo tiste naše hujade, ki so bile zunaj napadenega območja, prihitele na Trnovsko planoto, da bi se udeležile borb.

V sovražnikovi ofenzivi so sodelovale najrazličnejše in iz vseh vetrov zbrane enote, in sicer: 10. in 15. policijska polka SS nemške 188. rezervne gorske divizije ter italijanske fašistične divizije »MAS«, poleg teh pa še prostovoljni policijski bataljon »Italiena«, bataljon SNVZ in deli 1. srbskega prostovoljnega korpusa, skupaj okrog 5.000 mož. Deset bojnih skupin naj bi iz Gorice, Solkana, od Sv. Lucije (sedaj Most na Soči), iz Idrije, Hotedršice, Postojne, iz Razdrtega, iz Sežane in Opatjega sela osredotočeno prodirale na osvoboje no ozemlje, potisnile enote NOV proti Vipavski dolini in jih tam razbile. Sovražnikove kolone so se začele premikati 19. decembra 1944. leta in so proti oslavljeni 30. diviziji prodirale kar iz vseh navedenih smeri. V naslednjih dveh dneh je sovražnik še nadzoroval vso Vipavsko dolino, zato se je del 30. divizije umaknil na Vojsko. Izredno mrzlo vreme (–25 stop. C) s snežnimi meteži je močno oviralo obe strani. V nasled-

Prikaz smeri nemške ofenzive decembra 1944

njih dneh so se razvili zelo razgibani manevrski boji ob vsem robu Trnovskega gozda. Okupatorjeve čete so sicer prodrele na Lokve in v Čepovan, vendar se niso mogle spojiti s silami, ki so s Cola prodirale čez Otlico v notranjost Trnovskega gozda. Pred to decembrsko ofenzivo se je Komanda goriškega vojnega področja zadrževala na Spinjoliščah pri Renčah.

(se nadaljuje)

•TV-15• izhaja vsak teden — izdaja ga Zbirna Borov Ljubljana, Miklošičeva 28 kot glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

• Uprava in naročniški oddelček •TV-15•: Miklošičeva 28, pp 598/XI, 61001 Ljubljana; tekoči račun 50100-833-30005 pri SDK Ljubljana

• Telefon uprave 320-486

• Glavni in odgovorni urednik: SILVO TERSEK

• Novinarji: NEVA MUŽIČ, MILENA STRAJNAR, TONE URBAS, MILAN VOGEL

• Tehnični urednik: SINE KOVIČ

• Tajnica uredništva: MARA OKORN

• Telefon uredništva 327-780

Letna naročnina 140 din, za inozemstvo 160 din; posamezna številka v prosti prodaji 3 din

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo •TV-15•, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za •TV-15• ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in klišaji: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35